

Klasse

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

Angst om te falen

«De jeugd van tegenwoordig» Niets mee aan te vangen?

Video's en computers. Nog niet thuis in de klas.

De eindtermen. Een nieuwe discussie.

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen

Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr. 37 / September 1993

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Redactiesecretariaat

Diana De Caluwé
Anny Lecocq

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Dirk Vercampt

Vormgeving: Artefact, Leuven

Verantwoordelijke uitgever

J. Helincks, directeur-generaal
Algemene Onderwijsdiensten en Voor-
lichting

KLASSE verschijnt tien keer per jaar en
wordt gedrukt op chloorvrij papier.
Elke Vlaamse school krijgt twee gratis
exemplaren.

Voor persoonlijke abonnementen en
publiciteit belt u 02-211 46 58.

KLASSE

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel

Tel. redactie 02-211 46 60

Tel. secretariaat 02-211 46 58

Telefax 02-211 46 61

De nieuwe KLASSE

Dit is de nieuwe KLASSE.

Op chloorvrij papier en in vierkleu-
rendruk, met vernieuwde rubrieken
en een aangepaste lay-out. Midden
in het blad vindt u vanaf nu de uitge-
breide katern IDEE, met de INFOLIJN.
Door de nieuwe manier van drukken
kost het blad niet alleen minder, we
kunnen ook nog korter op de bal
spelen door een sterk verminderde
produktietijd. Alles over de nieuwe
KLASSE, de meer dan duizend kaart-
jes die u ons schreef en de plannen
voor de toekomst leest u op p. 33.

IN DIT NUMMER

**Waarom willen zoveel leer-
lingen wegkruipen in de klas?**
VIZIER p. 4

24-25

Spijbelen via de voordeur

70 % van de spijbelaars zegt dat niemand er op school iets van merkt.
De ouders spelen het spel dan ook stevig mee. Toch is spijbelen een
ernstig signaal voor een verstoorde relatie met de school.

26-27

Meer dan een miljoen neuzen geteld

Goed dat u zo nauwkeurig de leerlingen telt. Kunnen ze daar in
Brussel mooie statistiekjes over maken. Weet u bijvoorbeeld hoe-
veel...?

De school?
Een noodzakelijk kwaad.
Onderzoek p. 30

4-11

Faalangst

Eén leerling op de zeven heeft last van faalangst. De school kan
dat gedrag stimuleren of verminderen. VIZIER met klamme
handen.

12-13

Actualiteit

• De eindtermen ter discussie.
• Acht miljard voor hoger loon. Een akkoord op weg naar de
(financiële) herwaardering van het onderwijsambt.

Eén op de zes spijbelt.
Maar wie ziet het?
Het spijbelrapport p. 24

28-29

Liever krijgt dan video's en computers

De apparatuur is wel op school maar wordt maar voor de helft
efficiënt gebruikt.

Tijdverlies, zeggen sommigen. Maar er zijn nog andere redenen.
Zo blijkt uit een enquête bij 11.000 Vlaamse leerkrachten.

30-31

De jeugd van tegenwoordig

«Het zijn allemaal individualisten en er valt niets meer mee aan te
vangen». Dat hoort u waarschijnlijk ook wel eens als het over de
jeugd van tegenwoordig gaat. De Koning Boudewijnstichting
ging na hoe dat komt.

En ook...

- JOURNAAL. Onderwijsactualiteit in vogelvlucht p.14
- KLASSE-IDEE. Een extra katern vol bruikbare ideeën, voortaan in het hart van elke KLASSE p.15-21
- DE INFOLIJN. Uw vragen over onderwijs. En het antwoord p.22
- SIGNALLEN. Bruikbare signalen voor de onderwijspraktijk p.23
- COMMUNICATIE. De nieuwe KLASSE p. 33

Een nieuw schooljaar...

Angst voor

VIZIER

Leerlingen presteren onder de dreiging van het oordeel op school ondermaats en lopen een achterstand op. Hierdoor krijgen ze het moeilijker dan hun leeftijdgenoten zonder angst. Er is een samenwerking tussen angst en presteren. Voor de enen is de druk van een uitdaging een aansporing tot perfectie. Voor de anderen is dat een signaal om te vluchten. Ze voelen zich al bij voorbaat mislukt. Deze negatieve invloed groeit met de tijd.

Ouders geven faalangst door aan hun kinderen. Zowat 15 % van de totale bevolking lijdt onder faalangst. De betrokkenen wijzen in de helft van de gevallen hun moeder aan als faalangstig en in een kwart hun vader. Ouders zijn vooral

bezorgd om wat er gebeurt als hun kind op school faalt en geen diploma behaalt of een trap lager moet zakken.

Bang van de school

In onze prestatie maatschappij komt faalangst op bij het begin van elke schoolfase, vooral in het eerste leerjaar van de *grote school*. Recent onderzoek van *Herman Brutsaert* (RUG) in 1993 bij 3000 zesdejaars basisonderwijs in honderd scholen van verschillende netten geeft voor het eerst (opvallende!) cijfers voor Vlaanderen.

Van de zesdeklassers voelt 40 % zich 's morgens zenuwachtig om naar school te gaan, ook als er geen toetsen zijn (33 % soms, 7 % heel vaak). In de klas voelt meer dan de helft zich gespannen (48 %

soms, 7 % heel vaak). Voor een toets is zowat iedereen zenuwachtig: 56 % soms en 31 % heel vaak.

Van specifieke faalangst heeft één op de vijf heel vaak last. Zij weten bij een toets dingen niet meer die ze voordien goed kenden, 70 % heeft dat soms en slechts 10 % zegt dat nooit aan de hand te hebben. Meer dan 40 % van de zesdeklassers is zodanig zenuwachtig dat ze helemaal niet meer kunnen studeren (35 % soms, 7 % heel vaak).

Hartkloppingen

In het secundair onderwijs neemt faalangst nog toe. Van de Vlaamse 12- tot 15-jarigen ervaren 40 tot 70 % angst als ze hun naam horen afroepen, naar het bord

het oordeel

Ik heb de zenuwen in de klas

(zesde klas basisonderwijs, in procenten)

's Morgens, als ik naar school ga, voel ik me zenuwachtig, ook als er geen toetsen zijn.

soms

heel vaak

nooit

In de klas voel ik me gespannen en zenuwachtig.

48

7

45

Als ik een toets of proefwerk moet maken, voel ik me zeer zenuwachtig.

56

31

13

Dingen die ik voordien goed wist kan ik me niet herinneren als ik een toets of een proefwerk maak.

70

20

10

Het gebeurt dat ik zodanig zenuwachtig ben dat ik helemaal niet meer kan studeren.

35

7

58

moeten komen of proefwerken moeten maken. Ze hebben dan last van hartkloppingen en spanning. Ze willen zelfs wegkruipen. Sociaal pedagoog *Ard Nieuwenbroek* zegt dat in het secundair onderwijs minstens één leerling op de zeven sterk onder zijn niveau pres-

teert door irreële faalangst. Volgens onderzoek van *Eric Depreeuw* (KUL) zou het faalangstniveau in het technisch onderwijs hoger liggen dan in het algemeen vormend. Van de hogeschool- of universiteitsstudenten heeft bijna 20% ernstige problemen met

faalangst.

Iedere leerkracht heeft te maken met faalangstige leerlingen in zijn klas. Als hij ze niet tijdig herkent en erkent dreigt hun schoolloopbaan te mislukken. Leraars kunnen vaak zonder dat ze het weten faalangst stimuleren of weg nemen. Therapie en medicatie voor de leerlingen net voor het examen helpen niet echt. Faalangst moet al in het begin van het schooljaar worden aangepakt. Speciale trainingen leren de leerlingen nu omgaan met faalangst. Bij 80% van de extreem faalangstigen ontstaat daardoor een blijvende verbetering. Maar er helemaal van genezen is uitzonderlijk. De angst voor het oordeel blijft veel leerlingen verlammen. ■

«Het klinkt paradoxaal maar leraars moeten fouten belonen. Je kunt ze samen met de leerlingen bespreken en naar de oorzaken zoeken. Dat gebeurt te weinig», vindt psycholoog Eric Depreeuw, verbonden aan de dienst voor studieadvies van de KU Leuven. «Leraars geraken niet los van het puntensysteem. Ze hanteren wat graag de rode pen. Faalangstige leerlingen zijn daar dubbel gevoelig voor want ze rekenen net als de leraar elke prestatie om in een cijfer. En de angst om een slecht cijfer te behalen verlamt hen. Maar de leraars zijn niet de oorzaak van hun angst.»

Een gesprek met een psycholoog. Je zou van minder plankenkoorts krijgen. In de hoop dat er ook zoiets bestaat als positieve faalangst beginnen we er maar aan. Al snel zal blijken dat positieve faalangst niet bestaat. Het is alsof de poten onder onze stoel wegvallen. Een vijfde van de scholieren zou wegens faalangst onder zijn niveau presteren.

DEPREEUW: Dat is een veralgemening. Er wordt nog altijd beweerd dat faalangst per definitie negatief inwerkt op het presteren. Maar de interactie tussen faalangst en presteren is wisselvallig. Tientallen onderzoeken spreken elkaar tegen. Ze houden te weinig rekening met het verschil tussen actief en veeleer passief faalangstige leerlingen. Dan heb je ook nog lage en hoge faalangst. Faalangst is een complex fenomeen. Je kunt het vergelijken met plankenkoorts. Bij de repetitie gaat alles goed maar eenmaal als je voor het publiek moet optreden sta je voor het zwarte gat. Je ziet dezelfde verschijnselen in de individuele sporten waar de atleet zich niet kan verstoppen. Hij moet individueel presteren terwijl iedereen ernaar kijkt. Is groepswork dan niet beter aangewezen dan individueel werk om de faalangst te doen verminderen in de klas?

DEPREEUW: Dat is een van de remedies om faalangst in het onderwijs te reduceren, als men tenminste van het idee vertrekt dat het leerproces belangrijker is dan het rapport. Faalangstigen

doen. Geleidelijk kunnen ook het oordeel van de medeleerlingen, de plaats in de groep en vooral de zelfwaarde belangrijke bronnen van angst worden.

De perfectionist

Zijn faalangstige leerlingen pessimisten?

DEPREEUW: Degenen met een lagere faalangst beleven de druk van een uitdaging als een aansporing tot grotere inzet en concentratie. Maar degenen met hoge faalangst beoordelen zichzelf en hun prestaties veeleer negatief, ongeacht hun capaciteiten en de voorbereiding op een taak. Dat zijn de pessimisten. Daarom zijn ze gevoelig voor prestatiedruk van welke aard ook: tijdsdruk, strenge instructies, negatieve opmerkingen, de aanwezigheid van observatoren of nadelige vergelijkingen met medeleerlingen. Ze proberen de onaangename angsttoestand te verminderen of te laten verdwij-

Het oordeel van medeleerlingen kan faalangst oproepen.

«Leraars moeten

zouden gebaat zijn met minder individu-gerichte quoteringen. In een groepje, onder leeftijdgenoten, kunnen ze hun antwoorden makkelijker natrekken. Ze durven aan elkaar vragen hoe ze het gedaan hebben. Daardoor voelen ze zich gesteund. Maar ik durf niet te stellen dat leerkrachten de oorzaak zijn van de faalangst.

Word je ermee geboren?

DEPREEUW: We weten niet goed of faalangst aangeboren, erfelijk of vroeg verworven is. Doorgaans gaat men ervan uit dat angst en zenuwachtigheid in het algemeen voor twee derde door de ouders worden doorgegeven.

Kan positieve faalangst je naar grote prestaties stuwen?

DEPREEUW: Er is helemaal niets positiefs aan faalangst. De theorie van de negatief en positief faalangstigen is trouwens achterhaald. Er is gewoon faalangst. Faalangst is wel een interactie tussen de leerling en de gebeurtenissen in zijn omgeving. Faalangstigen kunnen daarop actief of passief reageren. Ze kunnen meer of minder lijden onder faalangst.

Er zijn twee fundamentele voorwaarden voor het ontstaan van faalangst. Iets waardevol komt in het gedrang en de kans dat daarmee iets fout loopt wordt waarschijnlijk geacht. En ten tweede, de leerling schat zijn kansen op succes veel eerder laag in.

De faalangstige leerling wil mislukken vermijden. Niet zozeer om de mislukking zelf maar vooral om de gevolgen ervan. Kleinere kinderen hebben schrik om de affectie van mama of papa te verliezen. Bij oudere kinderen groeit de angst om de ouders te ontgoochelen, hen verdriet aan te

nen. Maar dit gaat vaak gepaard met minder efficiënt gedrag. Zich concentreren gaat niet goed meer omdat ze de mislukking al voorspellen. Ze denken al aan de gevolgen ervan. Intussen ervaren ze hun eigen lichamelijke spanning: hartkloppingen, zweten, gestoorde ademhaling... In de omgeving zoeken ze een geruststelling zoals een aanmoediging van de leraar, een instemmend knikken of de waarneming dat medeleerlingen het ook niet kunnen.

Vaak vluchten de leerlingen met hoge faalangst mentaal of fysiek weg van de studietaak en-evaluatie. Ze zijn weinig gemotiveerd om te presteren. Ze dromen weg of ze studeren zo weinig mogelijk. Ze keren zich van de taak af of ze gaan zelfs niet naar het examen. We kunnen ze *passief faalangstige leerlingen* noemen. De schoolresultaten vallen tegen maar dat heeft in dit geval veel meer te maken met het gebrek aan inspanning dan met angst. Vlak voor de examenperiode schakelen sommigen over naar een actievere strategie maar dan is het meestal te laat.

En dan heb je naast de vluchters nog de eeuwige perfectionisten.

DEPREEUW: Leerlingen met een hogere faalangst reduceren hun angst inderdaad soms door alles perfect te leren. Ze behalen dan ook relatief goede tot zeer goede resultaten. Hier heeft de combinatie faalangst-prestatie-motivatie geen negatieve invloed op de schoolresultaten. We spreken in dit geval van *actief faalangstige leerlingen*.

Een ijverige leerling kan dus faalangstig zijn?

DEPREEUW: Hij wordt bekeken als een modelleerling omdat hij altijd met zijn neus in de boeken zit. Dat er faalangst achter zit wordt duidelijk als

hij geen ontspanning durft te nemen en als hij te weinig slaapt.

Zijn ze bang om af te gaan?

DEPREEUW: Bij faalangst spelen vier belangrijke achtergronden mee. De belangrijkste is de *zelfwaarde*. Faalangstigen hebben een erg twijfelachtig besef van zelfwaarde. Presteren, succes scoren, mislukkingen vermijden zijn continue pogingen om te ontdekken dat ze zichzelf maar niks vinden.

De zelfwaarde hangt samen met *geen modderfiguur willen slaan* in de ogen van de leraar. Leerlingen hebben schrik om een leraar die ze graag hebben te *ontgoochelen*. Zo zijn ze ook bang niet te kunnen beantwoorden aan de verwachtingen van hun ouders.

Er is de angst om zijn toekomstige *carrière* naar de bliksem te helpen. «Ik wil Latijn-wiskunde blijven volgen

maar als ik dit jaar misluk kan dat niet meer»

Is er meer faalangst in de zogenaamde elitescholen?

DEPREEUW: In tal van scholen primeert het rationele. Hoe meer de sfeer op presteren is georiënteerd hoe nadeliger dat is voor faalangstige leerlingen. Je mag daaruit niet besluiten dat de faalangst in bepaalde elitescholen groter zou zijn. Maar zeer intelligenten kunnen hun faalangst langer verbergen.

Verhoogt bij de hogeschoolstudenten de faalangst onder de grotere maatschappelijke druk? Bissen kost veel geld.

DEPREEUW: Bij ouderejaarsstudenten aan de universiteit hebben één op de vijf werkelijk last van faalangst. Daarvan identificeren we 12 procent als actief en 7 procent als passief faalangstig. Maar als je het criterium ruimer neemt zou de helft van de studenten geregeld last hebben van angst. Psychische klachten komen bij hen dan ook meer voor. Vooral in de examenperiode.

Is er een verband tussen rode-pen-mentaliteit van nogal wat leraars en faalangst?

• **De intelligenten kunnen hun faalangst langer en beter verbergen.**

• **Er is helemaal niets positiefs aan faalangst.**

• **De «schrik van de school» laat sporen na.**

fouten belonen»

speelt bij sommigen in het hoofd.

Ten slotte is er de *angst om de angst*. «De examens zijn in aantocht. Ik weet dat ik weer fel zal afzien.» Ze zijn bang op voorhand. Ze zijn bang voor de lichamelijke symptomen, de stress, de buikpijn, de slapeloosheid, de herexamens...

Angst in elitescholen

Verschildt de faalangst volgens het onderwijsniveau?

DEPREEUW: Uit onderzoek op de Vlaamse leerlingpopulatie tussen 12 en 15 jaar blijkt dat de faalangst groter is in het technisch dan in het algemeen vormend onderwijs. Uit Duits onderzoek weten we dat bij 10-jarige leerlingen de faalangst geleidelijk toeneemt terwijl parallel de zelfwaarde daalt, vertrekkend van de sterk presterende groep over de middengroep tot de zwakke groep. Migrantenkinderen bleken niet faalangstiger te zijn dan de Duitse kinderen van hun prestatieniveau.

Bij elk scharniermoment is er een stijging van de faalangst, bij de overstap van lager naar secundair onderwijs en van secundair naar hoger. Faalangst is natuurlijk het sterkst bij leerlingen die meer mislukkingen meemaakten. Maar ook dat niveau is weer wisselvallig. Wie in een sterk zesde jaar op het randje van zijn mogelijkheden zit, heeft angst om te falen als hij bij de *besten* wil blijven horen. Kiest hij in het secundair voor een technische richting kan hij na twee jaar van zijn faalangst verlost zijn omdat hij zich in de nieuwe situatie meer op zijn gemak voelt. Mogelijk komt hij zelfs aan de kop van de klas waardoor hij aan zelfvertrouwen wint.

DEPREEUW: Natuurlijk. Faalangstigen zijn gevoelig voor elk signaal. Een strenge leraar of een moeilijk vak roepen doorgaans meer spanning op. Een vriendelijke leraar kan de leerlingen meer op hun gemak stellen. Het optreden van de *schrik van de school*, de leraar die prat gaat op zijn status van heel strenge rode-pen-ridder, verhoogt natuurlijk de faalangst. Daarom hebben faalangstigen er alle baat bij dat de beoordeling van hun prestaties zo veel mogelijk procesgericht of taakgericht gebeurt. De leerling moet er als *persoon* buiten worden gehouden. ■

MACHTELOOS ONDERAAN DE LADDER

Meisjes hebben meer last van de zenuwen dan jongens. Toch merkte hoogleraar *Herman Brutsaert* (RU Gent) verschillen op. Bij buitenuitwerkende moeders hebben jongens minder faalangst. Voor meisjes maakt dat geen verschil. Na een echtscheiding vertonen vooral de meisjes meer faalangst. Ook hoe groter de school, hoe meer faalangst bij de meisjes. Deze factor beïnvloedt de jongens nauwelijks.

Hoe lager op de sociale ladder, hoe meer faalangst. Blijkbaar geldt voor deze ladder niet, dat wie bovenaan staat het meest schrik heeft. Zelfs als de kinderen zich door hun ouders op velerlei wijzen gesteund en aangemoedigd voelen, blijft het behoren tot de meer kwetsbare groepen in de maatschappij ook op dit vlak een ernstige handicap voor alle kinderen uit lagere sociale klassen.

HERMAN BRUTSAERT: «Een aannemelijke verklaring hiervoor is het Pygmalion-effect. Leerkrachten –en dan vooral in het basisonderwijs– koesteren vaak minder hoge verwachtingen van die kinderen. Daardoor krijgen ze ook minder zelfvertrouwen en greep op hun omgeving. Ander onderzoek toonde immers ook aan dat lagere sociale klassen hoog scoren qua machteloosheid. Waarschijnlijk wordt die houding ook overgedragen op de kinderen. Zij hebben daardoor veel minder de indruk dat zij wat hen overkomt zelf in de hand hebben. En dat stimuleert faalangst.»

Een koorddanser moet vertrouwen hebben in zichzelf en in het koord waarop hij staat. Wie zich concentreert op wat onder hem gebeurt, valt. Dat gebeurt met veel leerlingen.

Genezen van faalangst is uitzonderlijk. Beter worden is de regel.

De angst van de koorddanser

Studenten met faalangst nemen tot vijfmaal meer geneesmiddelen om hun angst te verdringen. Ook in het lager en secundair onderwijs wordt de dokter erbij geroepen. Maar die vindt niets en schrijft wat pillen voor.

«Ik stuur ze meteen door naar de dokter want ik kan er als psycholoog niet veel meer aan doen als de faalangstigen zich net voor de examens op mijn spreekuur melden. Ik kan slechts wat EHBO geven. Om relaxatie-oefeningen aan te leren is het te laat. Ze kunnen de tijd niet meer opbrengen om te oefenen.» Eric Depreeuw is dan ook van oordeel dat faalangst in september al moet worden aangepakt, nog voor er sprake is van *examinitis*.

DEPREEUW: «Faalangst kan met succes worden behandeld. Ik spreek niet direct over genezen. Grote verbeteringen zijn de regel. Het volledig doen verdwijnen van faalangst is veeleer de uitzondering, ook na gespecialiseerde trainingen. Maar bij 80 procent van de gevallen treedt een serieuze verbetering op van blijvende aard. Als leerlingen met faalangst geen hulp krijgen kan hun schoolloopbaan in de problemen komen. Ook talentvolle scholieren kunnen last hebben van sluimerende faalangst.

Bij sommigen is faalangst een alleenstaand probleem. Het blijft beperkt tot de examenperiode. Dit is de minst moeilijke vorm van faalangst om te behandelen. Bij anderen daarentegen hangt dit verschijnsel samen met een onzekere of neurotische persoonlijkheid. Faalangst is hier een onderdeel van een diepere problematiek.»

Oogkleppen dragen

MARK VAN HUFFEL, nationaal coördinator van Teleblok: «Een beroemd koorddanser is ooit een keer gevallen omdat hij plots aan zichzelf begon te twijfelen. Een koorddanser moet vertrouwen hebben in zichzelf en in het koord waarop hij staat. Hij moet zich niet concentreren op wat onder hem gebeurt. Ik heb de indruk dat de talrijke scholieren en studenten die ons bellen van hun koord zijn gevallen. Ze kunnen het niet meer, ze zitten erdoor, het heeft allemaal geen zin meer...»

Iemand met faalangst is te veel bezig met het punt dat voor hem ligt, met dat examen. Hij draagt oogkleppen, alleen het *slechte* komt nog in zijn blikveld. De klachten van scholieren uit het secundair onderwijs verschillen wel van die van de hogeschool en de universiteit. Scholieren krijgen vooral faalangst omdat de leerstof te moeilijk of te omvangrijk is. Hoe ouder de opbellers hoe abstracter het probleem bekeken wordt. Studenten klagen meer over vermoeidheid en het zich niet kunnen concentreren. Zij nemen ook veel meer medicamenten.»

Ze hangen de clown uit

ARD NIEUWENBROEK, sociaal pedagoog: «Angst kan faalangst worden zodra een leerling prestaties moet leveren. Aan de ene kant stelt de leraar allerlei eisen aan de leerling. Aan de andere kant stelt de leerling eisen aan zichzelf. De leraar hanteert de meetlat en beoordeelt de prestaties als voldoende of onvoldoende, maar ook de leerling geeft zichzelf opdrachten. Hij neemt zich bijvoorbeeld voor om betere re-

sultaten te behalen voor het eerstvolgende proefwerk wiskunde.

Maar een faalangstige leerling kijkt meteen naar wat hij *niet* kan als hij aan een proefwerk begint. Hij denkt negatief over zichzelf en zijn mogelijkheden. Hij is ook *ik-gericht*. Hij denkt de enige te zijn in de klas met faalangst. Kennelijk ziet zo'n leerling niet dat er in zijn klas meerdere leerlingen met hetzelfde probleem kampen. Dat verbaast ons niet. Kinderen praten niet graag met elkaar over hun problemen, zeker niet als hun leeftijdgenoten hen als *kinderachtig* bekijken.

Succes ligt niet aan mij, zegt een faalangstige leerling. Hij verklaart dat door *geluk te hebben gehad*. Niet kennis en vaardigheid hebben voor het goede cijfer gezorgd. Nee, volgens hem had hij *toevallig goed gegokt toen hij het niet meer wist*.

Leerlingen met faalangst zijn in een situatie niet makkelijk of éénduidig te herkennen. Het kunnen stille, schuchtere kinderen zijn. Als ze aan het woord moeten komen, worden ze zenuwachtig. Ze blozen en kijken niet op, spreken verward en maken *domme fouten*. Sommigen verbergen hun onzekerheid achter een scherm van *storend en clownesk gedrag of grootdoenerij en aanstellerij*. Zo geven ze zichzelf, via de ogen van de anderen, onrechtstreeks zelfwaarde en zelfbevestiging. Er rust in de hele maatschappij trouwens een zwaar taboe op niet-slagen. Kijk maar naar de reacties op mensen die niet slagen voor hun rij-examen. Het is een hele levenskunst om daarmee om te leren gaan.» ■

25 SIGNALLEN

Faalangst is niet altijd zo goed zichtbaar. Maar leraars die er oog voor hebben, ontdekken het wel. Waarop letten zij bij de leerling?

• Algemeen: onzeker

1. heeft behoefte aan regelmatige feedback
2. is snel uit balans als de sfeer in de klas minder goed is
3. heeft sterke behoefte aan positieve verwachtingen van anderen over zijn functioneren
4. is onzeker bij nieuwe opdrachten; kijkt vaak eerst toe hoe anderen het doen
5. vertoont uiterlijke reacties als stotteren, zweten, zenuwachtig wiebelen met de benen, oppervlakkig ademhalen, schouders samentrekken, met de handen friemelen
6. vertoont innerlijke reacties als hartkloppingen, droge mond, naar de wc moeten, maagpijn

• In de les: wegduiken

7. hoort nauwelijks wat er wordt gezegd
8. duikt weg achter een andere leerling als de leraar een vraag aan de hele klas stelt
9. doet heel druk als de leraar zijn richting uitkijkt, in een poging de aandacht vast te houden
10. kijkt de leraar niet aan
11. durft geen vragen te stellen over de nieuwe stof
12. heeft moeite met het vasthouden van de grote lijn

• Op de speelplaats: overgevoelig

13. maakt veel negatieve opmerkingen tegen anderen en zichzelf
14. voelt zich onbehaaglijk in een situatie met *hooggeplaatsten* of vermijdt medeleerlingen; zoekt grote groepen op waarin hij zich kan verbergen
15. is overgevoelig voor kritiek; bij sommigen gaat dit zo ver dat ze zelfs bang zijn voor complimenten
16. zoekt voortdurend steun bij de medeleerlingen
17. durft niet te weigeren als iemand wat van hem gedaan wil hebben

• Bij toetsen: opwinding

18. begint later dan de anderen met de eerste opgave
19. beweegt onrustig heen en weer
20. ziet er opgewonden uit
21. stelt regelmatig procedurevragen of vragen over de opgaven
22. begint vaak met de moeilijkste opgaven
23. raakt helemaal in de war als hij aan het einde alle gemaakte opgaven nog eens controleert
24. reageert scherp op alle dingen die in de directe omgeving gebeuren
25. heeft na afloop geen inzicht in de kwaliteit van het geleverde werk

Veel leraars zijn er zich niet van bewust dat ze hun leerlingen faalangstig maken. «Ik heb nog nooit iemand opgegeven ze dan. Maar leerlingen ervaren dat heel anders. Een goed gesprek helpt meer problemen uit de weg dan geneesmiddelen.

«Ik heb nog nooit iemand opgegeven»

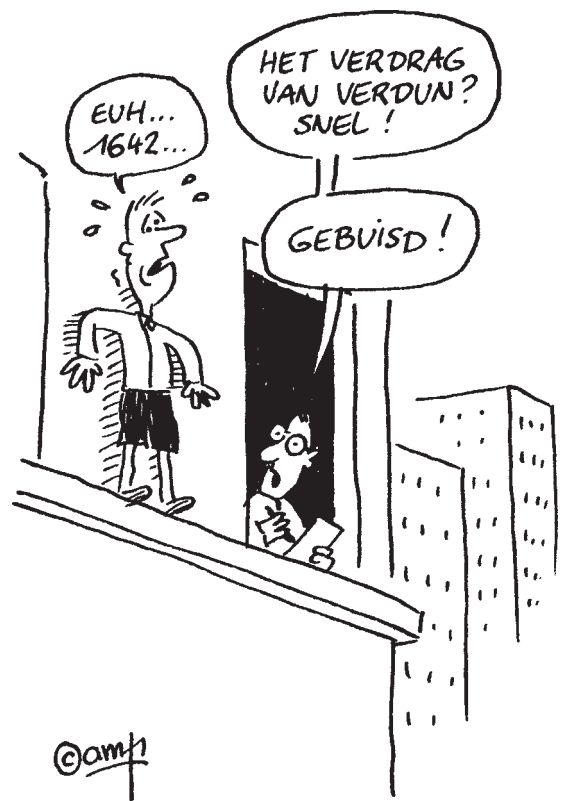
Een faalangstige leerling aanmoedigen of geruststellen heeft vaak een averechts effect. Uitspraken als *het zal wel gaan, je zult het wel kunnen, maak je niet ongerust* verhogen de angst. Voor de faalangstige komen ze over als *ik verwacht van jou dat je het ondanks alles toch zal kunnen*.

Op school of op een PMS-centrum kunnen leerlingen faalangstraining krijgen. Hierbij leren ze omgaan met faalangst. Maar zelfs met een boekje in de hand blijft dat een zaak voor specialisten. Toch kan de klasseleraar voor de eerste opvang zorgen als hij oog heeft voor faalangstigen. Hij kan door zijn manier van lesgeven en van omgaan met leerlingen ertoe bijdragen dat faalangst minder snel of hevig wordt geactiveerd. Dat is een taak voor de leraar zelf. Hij kan de verantwoordelijkheid hiervoor niet verschuiven naar externe specialisten.

De leraar kan ook eenvoudige trainingen geven. Ontspanningsoefeningen en ademhalingstechnieken kan hij zelfs in klasverband geven. In *Leren omgaan met faalangst* geven Ard Nieuwenbroek en Jos de Vries tal van tips om bijvoorbeeld de ademhaling te leren controleren en de spieren te ontspannen. En wie ontspannen is beschermt zich beter tegen faalangst.

Dreigende woorden

Een gesprek kan de faalangst uit de taatoesfeer halen. Hierdoor krijgt de betrokkene de kans zijn angstgevoelens te uiten. Hij kan zeggen waarvoor hij eigenlijk te bang is: voor het falen of voor de gevolgen ervan. De leraar kan hem zelf absolute uitspraken als *ik ga het niet kunnen* laten doorbreken. Via een korte, informele overhoring van een bepaald stuk leerstof bewijst de faalangstige immers aan zichzelf dat hij de stof inder-

daad geleerd heeft en ook kent. Waarvoor zou hij dus bang moeten zijn?

Een school nodigde eens alle faalangstige leerlingen uit op een gespreksronde, samen met alle leraars. De leerlingen konden in een niet-beschuldigende sfeer vertellen wat hen in het gedrag van de leraars zo angstig maakte. Veel leerkrachten waren er zich niet van bewust dat ze de leerlingen faalangstig maakten. «Ze hebben toch geen reden om angstig te zijn, ik heb nog nooit iemand opgegeven», repliceerde een leraar. Hij vond die angst wat overdreven, maar de leerlingen interpreteerden zijn geveugelde uitspraak «wacht maar, het serieuze werk moet nog komen» als zeer bedreigend. ■

«Daar heb je het. Hij haalt zijn rode pen boven. Er zal weer veel rood op mijn blad staan en op mijn rapport zal ik ook in het rood zitten.» Wie heeft de rode inkt uitgevonden en waarom hebben leraars een voorliefde voor deze bestraffende kleur? Als hij van zijn rode-pen-mentaliteit afstapt kan de leraar veel faalangst voorkomen.

Het rode gevaar

De oorzaak van veel faalangst kan bij de leraar liggen. Hij maakt leerlingen angstig met zijn opvoedingsstijl en vooral met zijn manier van lesgeven. Ook het algemeen pedagogisch klimaat van de school kan faalangst oproepen. Het is dus dweilen met de kraan open als de school voor faalangstige leerlingen alleen gespecialiseerde begeleiders inzet. De leraar kan immers in zijn eigen klas de faalangst verminderen. Hoe u dat kunt doen leest u in *Omgaan met faalangst* van Ard Nieuwenbroek en Jos de Vries.

Voor een niet-bedreigende sfeer in de klas zorgen lijkt zo vanzelfsprekend en toch is de praktijk vaak heel anders. Soms kan een leraar als mens niet in staat zijn een uitnodigend en veilig leerklimaat op te bouwen. Dat leidt vaak tot defensief gedrag bij leerlingen. Ze kruipen in hun schulp, zijn niet leergierig. Een niet-bedreigende sfeer kan worden versterkt door het competitie-element zoveel mogelijk uit de les te halen. Sommige leraars gebruiken dit competitie-element omdat ze niet in staat zijn leerlingen vanuit de stof zelf te motiveren. Ze camoufleren hiermee hun onvermogen om te boeien.

Een vriendelijke leraar kan de leerlingen op hun gemak stellen en daarbij een sfeer van vertrouwen scheppen.

Leerlingen hebben behoefte aan voorspelbaar gedrag. Als een leraar op dezelfde situatie op een totaal verschillende manier reageert roept dit meestal spanning op. Daarom vermijdt hij het liefst tegenpraak en willekeur in zijn houding.

Zekerheden opbouwen

Een leraar kan tegen een leerling zeggen: «Dat vind ik een geweldige prestatie van jou!», om hem vervolgens het proefwerk met een twee op tien terug te geven. Zeker als de leraar dit doet met een stralende blik, roept dit voor een leerling in hevige mate spanning op. Bij andere situaties kan de leerling dan niet meer beoordelen of de leraar iets meent of niet. Deze paradoxale communicatie werkt in die zin neurotiserend.

Kortom, de leraar moet zeggen en tonen wat hij werkelijk bedoelt en geen dubbele bodems gebruiken.

Faalangstige leerlingen hebben negatieve ver-

wachtingen over hun toekomstig functioneren. Een leraar kan hierop invloed uitoefenen door hardop positieve verwachtingen uit te spreken. Dan moeten die verwachtingen natuurlijk wel gebaseerd zijn op reële feiten. Ook in zijn manier van doen kan de leraar positieve verwachtingen uitstralen. Een optimistische levenshouding werkt stimulerend en heeft een voorbeeldfunctie.

Faalangstige leerlingen hebben de gewoonte mislukkingen toe te schrijven aan oorzaken binnen henzelf die ze, zoals bijvoorbeeld intelligentie, niet kunnen beïnvloeden. Successen worden toegeschreven aan factoren buiten henzelf. In de interactie tussen leraar en leerling is het van belang de toeschrijvingen om te buigen naar oorzaken binnen jezelf, die je kunt beïnvloeden. Het is belangrijk te ontdekken in hoeverre je zelf verantwoordelijk kunt zijn voor geleverde prestaties. De leraar kan dus positieve verwachtingen stimuleren.

De leraar kan een leerling de gelegenheid geven om uit zichzelf te tonen wat hij al aankan. Naarmate de leraar merkt dat een leerling meer zelfstandigheid aankan moet hij een groter beroep doen op zijn gevoel voor verantwoordelijkheid.

Feedback, als terugkoppeling van informatie over een geleverde prestatie, is een belangrijk middel om de interactie gunstig te beïnvloeden. Het is belangrijk specifiek persoons- en taakgerichte feedback te geven. Bij negatieve feedback kiest de leraar het beste voor een taakgerichte benadering. Dan laat hij de leerling er als persoon buiten. Bij faalangstige leerlingen moet veelvuldig feedback worden gegeven. Dat structureert in hoge mate hun leren. Door gerichte informatie bouwen zij dan zekerheden op.

«Ik snap niets van die vraag!»

Aan het begin van een les geeft de leraar de doelstellingen van de les duidelijk aan. Hij formuleert de kern van de les. Een faalangstige leerling kan hieruit opmaken wat de hoofdzaak is van de les, wat hij in ieder geval moet snappen. Uit-

De leraar moet zeggen en tonen wat hij werkelijk bedoelt.

spra-
ken als «Je
moet in staat zijn
om voor het examen
dit uit het hoofd te ken-
nen, zulke oefeningen te ma-
ken...», helpen de leerling.

Uiteraard moet de leraar zo over-
zichtelijk mogelijk les geven. Hij ordent
de leerstof en brengt regelmatig de struc-
tuur naar voor via bijvoorbeeld een bord-
schema. Hij geeft de rode draad aan en
doseert het aanbrengen van nieuwe leerstof.

Bij nieuwe leerstof vinden faalangstige
leerlingen het geruststellend door middel
van kleine tussenoefeningen voor zichzelf
te evalueren of ze de stof inderdaad snap-
pen. Ook geeft dat mogelijkheden aan vul-
lende gerichte vragen te stellen. Los hier-
van is het een didactisch verantwoorde
manier stof te laten bekijken tijdens het
leerproces.

Nieuwe leerstof moet worden overge-
bracht in overzienbare en afgestemde ge-
hele die passen in het strakke keurslijf van
het 50-minuten-rooster. Ruim voor de les
is beëindigd moet eigenlijk de instructie
ook zijn afgerond. De leraar moet dus op
tijd een duidelijk eind aan zijn les maken.
Faalangstige leerlingen maken er een pro-
bleem van als de instructie niet is afgerond.

Soms lijkt het wel of toetsen niet alleen
de bestudeerde stof maar ook vaardigheden
van tekstverklaring willen meten. De op-
drachten zijn dan zo ingewikkeld en meer-
duidig geformuleerd dat leerlingen veel energie
kwijt raken bij het ontcijferen van de wer-

kelijke vraag. Zeker bij multiple choice be-
staat het gevaar dat de getoetste kennis meer
zegt over het niveau van de tekstverklaring
dan over de beheersing van de bestudeerde
stof. Faalangstige leerlingen, en zij niet al-
leen, raken verward door de ingewikkelde
vraagstelling en raken in paniek. De leraar
moet bijgevolg de toetsopdracht kort en
bondig formuleren.

«Nog vijf minuten!»

Bij het samenstellen van een toets houdt
de leraar het best rekening met een heldere
opbouw in moeilijkheidsgraad. Voor faal-
angstige leerlingen is het een steun die op-
bouw te kunnen herkennen. Zo kan de
leraar bij een toets aangeven welke opdrachten
in ieder geval gemaakt moeten zijn om een
voldoende te halen. Daarmee voorkomt hij
dat faalangstigen zich te veel richten op de
moeilijkste opdrachten en daardoor de kluts
kwijt raken.

Het is voor de leerlingen stimulerend en
rustgevend als de leraar zo snel mogelijk na
de toets de beoordeling voorlegt. Gemaakte
fouten kunnen hierdoor makkelijk worden
herkend en verbeterd.

De factor tijd is belangrijk. Als er genoeg
tijd is om een toets te maken vermindert de
spanning. Iedereen kent de situatie waarbij
de leraar tegen het eind van het examen
opmerkt: «Nog vijf minuten!». Dat werkt
verlammend.

Leraars gebruiken een onverwachte toets-
beurt over het algemeen als stok-achter-
de-deur om leerlingen aan te sporen toch
vooral regelmatig te studeren. Bij faalangstige
leerlingen werkt deze methode averechts.
Toetsen kunnen worden aangekondigd.

Een beurt voor de klas is zo ongeveer het
ergste wat een leerling kan overkomen. Het
blokkeert hem volledig bij het reproduce-
ren van de gevraagde kennis. Dit wordt mee
veroorzaakt door de angst af te gaan voor de

In het vizier

Het beste op de markt met veel prakti-
sche tips: *Omgaan met faalangst Basis-
boek* (1992), *Trainingsprogramma Le-
ren omgaan met faalangst* (1992), *Exa-
menvrees* (1993) – Ard Nieuwenbroek,
Jos de Vries, (P. Giele) – Katholiek
Pedagogisch Centrum – Postbus 482 –
5201 AL 's-Hertogenbosch – ☎ 00-31-
73-21 54 35

De meest recente Vlaamse onderzoeks-
resultaten: *School, gezin en welbevin-
den* (1993) – Herman Brutsaert – Uitge-
verij Garant – Tiensesteenweg 83 – 3010
Kessel-Lo (Leuven) – ☎ 016-25 31 31

Wetenschappelijk Onderzoek: *Gedrag-
en emotionele problemen bij kinderen*,
deel I (1991) – Walter Hellinckx, Agnes
De Munter, Hans Grietens – Uitgeverij
Garant

Voor gebruik in de klas: *Probleemge-
drag op school, een handleiding – the-
ma Faalangst* – Luc Wielockx – Comité
Bijzondere Jeugdzorg Brugge – Zand-
straat 255 – 8200 Brugge St. Andries –
☎ 050-31 71 68

ADIOV (Automatisch Documentatie-
en Informatiesysteem voor het Onder-
wijs in Vlaanderen) – U krijgt gratis een
geannoteerde literatuurlijst van wat er
in Vlaamse publikaties is verschenen
over «faalangst» – U schrijft of belt naar
ADIOV – Luc Stoops – kamer -112B –
Koningsstraat 138 – 1000 Brussel –
☎ 02-211 43 24

ogen van anderen, de medeleerlingen en de
leraar. Het geven van beurten in de klas
–zittend op je eigen plaats– is al moeilijk
genoeg. Zeker jonge adolescenten ervaren
deze publieke meting als een bedreiging van
hun positie in de groep. Daarom is een
mondelijke overhoring voor de klas te
vermijden.

Soms ontstaat het misverstand alsof men
zou pleiten voor een faalangst-vrije school.
Dat is niet waar. De toepassing van de hier-
boven vermelde tips sluit niet uit dat er
voldoende momenten overblijven, waarbij
de leerlingen faalangstig kunnen worden.
En dat is maar goed ook. Want buiten de
school komen leerlingen beslist terecht in
situaties vol spanning. In die zin hoort de
school, tot op zekere hoogte en binnen
bepaalde grenzen, een afspiegeling te zijn
van de omringende maatschappij. Maar als
de school jonge mensen vleugellam maakt
terwijl ze nog moeten leren vliegen, loopt
het fout. ■

U zult mogen meepraten over de nieuwe eindtermen. Onderwijsminister Luc Van den Bossche

INSpraak legt de voorstellen van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO) aan een breed publiek forum voor. Ten vroegste in 1995 zullen de eindtermen in nieuwe leerplannen worden ingepast.

Over het nieuwe minimum beslisten we samen.

We bezonnen ons vroeger te weinig over de inhoud van ons onderwijs. De aandacht ging vooral naar structuren en regels. Maar welke kennisinhouden, attitudes en waarden moet de schoolgaande jeugd eigenlijk leren? Daar komt nu duidelijkheid in met de invoering van de eindtermen. Dat zijn de doelstellingen die de gemeenschap vastlegt. Ze moeten minimaal door de school voor de meerderheid van leerlingen, studenten of cursisten worden gerealiseerd aan het einde van respectievelijk het kleuter-, lager, secundair en hoger onderwijs van het korte type.

De Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO)

Eindtermen ter discussie

heeft een voorstel uitgewerkt voor het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs.

De eindtermen voor het basisonderwijs (in het kleuteronderwijs spreekt men van *ontwikkelingsdoelen*) worden gebundeld in vijf leergebieden: lichamelijke opvoeding, muzische vorming, taal (Nederlands en Frans), wereldoriëntatie (onderwijs over natuur, mens en maatschappij) en wiskundige initiatie. Deze eindtermen moeten veel eerder gezien worden als een totaalpakket van doelstellingen die het best zoveel mogelijk in een functionele samenhang worden gerealiseerd. Taal en wiskunde bijvoorbeeld hebben ook een inhoudelijk verband met wereldoriëntatie.

Meer samenhang

De eindtermen voor de eerste graad secundair onderwijs zijn opgesteld in elf delen: aardrijkskunde, biologie, geschiedenis, lichamelijke opvoeding, moderne vreemde talen (Frans en Engels), muzikale en plastische opvoeding, Nederlands, project algemene vakken, technologische opvoeding, technologische opvoeding leerjaar B en wiskunde.

Om te vermijden dat een aantal waardevolle inhouden en doelstellingen tussen de «mazen van het vakkenet» verdwijnen, worden ook thematisch geordende eindtermen gepland. Het gaat vooral om de vakoverschrijdende eindtermen

voor zowel basis- als secundair onderwijs: vorming tot burgerzin, milieu-educatie, leren leren, gezondheidsopvoeding en sociale vaardigheden. Het wordt aan de scholen en de inrichtende machten overgelaten om via hun schoolwerkplan en de leerplannen deze vakoverschrijdende eindtermen in te vullen. Een dergelijke benadering legt een stuk professionaliteit en autonomie bij de lokale scholen, waarbij de lokale school- en participatieraden een belangrijke rol kunnen spelen.

Dank zij de eindtermen wordt een goed *verticaal samenhangend onderwijs* mogelijk. Kleuter-, lager en secundair onderwijs volgen elkaar op

zonder dat er overbodige overlapping is van leerstof. Er is nu ook een *horizontale samenhang* via de vakoverschrijdende doelstellingen. Zo loopt de doelstelling *leren leren* van 6 tot 18 jaar. In de zesde klas kan dat *de boekentas leren schikken* zijn en in de derde graad van het secundair wordt gedacht aan het *kunnen werken met microfiches in de bibliotheek*.

Videoclips

Maar zo ver zijn we nog niet. Eerst krijgen allen die betrokken zijn bij het onderwijs inspraak in dit vernieuwingsproces. Leraars, directies, PMS-medewerkers, ouderverenigingen, vriendenkringen, socio-culturele en socio-economische organisaties enz. krijgen de kans om een brede maatschappelijke discussie rond de voorgestelde eindtermen aan te gaan. Om de golf van bemerkingen op te vangen staat een **team** van vier deskundigen van 15 september tot 15 december ter beschikking. Het zal schriftelijke en mondelinge vragen beantwoorden, inleidingen en discussieavonden houden en het resultaat van de dialoog bijhouden en rapporteren. De deskundigen zijn te bereiken via het *Centrum voor Informatie en Documentatie (CID)*.

Daarnaast wordt in september de **toelichtingsbrochure** *De Eindtermen - «Wat heb je vandaag op school geleerd?»* op grote schaal verspreid. Er komt ook een bundel met alle eindtermen ter inzage in de scholen en alle openbare bibliotheken.

In de loop van het eerste trimester wordt een **video** van ongeveer 15 minuten in «Open Scherm» van BRTN zesmaal uitgezonden. Deze productie van *Paul Moereels* behandelt aan de hand van een aantal cases de vernieuwingen. Hij zal ook worden gebruikt om gespreksavonden in te leiden.

Ten slotte wordt minstens twaalf keer een **videoclip** in een regie van *John Erbuier* en met *De Nieuwe Snaar* in prime time op BRTN uitgezonden. Met al deze elementen krijgt het gewenste maatschappelijk debat over de eindtermen vorm en inhoud. ■

Centrum voor Informatie en Documentatie - Eindtermen
- Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-210 54 00 of
02-219 18 00

De Vlaamse minister van onderwijs Luc Van den Bossche heeft met de drie onderwijsvakbonden een akkoord bereikt over het ontwerp van een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst. Daarin wordt o.a. ernstig werk gemaakt van de (financiële) herwaardering van het onderwijsambt. Er hangt een prijskaartje aan van acht miljard frank extra.

Acht miljard voor hoger loon

AKKOORD

De kleuterleidster verdient weldra evenveel als de onderwijzer

Er komt een algemene loonsverhoging van gemiddeld vier procent, gespreid over twee jaar, voor alle personeelsleden van het onderwijs en de PMS-centra. Dat gebeurt in drie stappen: op 1 nov.'93 één procent en 1000 fr. netto, een jaar later nog eens 1000 fr. en op 1 aug.'95 nog één procent extra. De vakbonden noemen de loonsverhoging «niet meteen om van achterover te vallen» maar zijn o.a. blij dat met het gedeelte centen i.p.v. procenten vooral de lagere barema's en jongere leerkrachten een extra stimulans krijgen.

De werklieden met verantwoordelijke en technische functies van de gemeenschapscholen krijgen bovenop de algemene weddeverhoging een toeslag van 1000 frank in sept.'94 en '95. Voor deze werklieden in andere scholen wordt een eigen akkoord met gelijkwaardig effect uitgewerkt.

Vanaf sept.'93 is er ook een uitgebreidere tegemoetkoming in de vervoerskosten van de personeelsleden die het openbaar vervoer gebruiken. De betaling daarvan gebeurt door de werkgever.

Basisonderwijs: gelijk loon

De weddes van kleuterleiders en onderwijzers worden volledig gelijkgeschakeld. Dat gebeurt in drie stappen, telkens op 1 januari. In 1996 is er dus één wedde basisonderwijs.

In plaats van zestien komen er twee weddeschalen voor directies: een voor de oefenscholen en een voor de andere. Daarvoor worden hun lonen vanaf 1 jan.'94 opgetrokken tot de hoogste schaal.

Op 1 sept.'93 kwam er al 420 miljoen extra voor bijkomende tewerkstelling in het eerste leerjaar. Op 1 sept.'94 komt daar

nog 250 miljoen bij voor het kleuteronderwijs. Het basisonderwijs krijgt dus de beloofde betere omkadering.

Op 1 sept.'94 en '95 krijgen de gesubsidieerde basisscholen bovendien telkens een bijkomende toelage van 50 miljoen voor administratieve ondersteuning.

Secundair onderwijs: deeltijds brugpensioen

Leerkrachten secundair onderwijs die ouder zijn dan 55 jaar en minstens 30 jaar dienstanciënniteit hebben, kunnen vanaf 1 jan.'94 met deeltijds brugpensioen gaan. Ze moeten de helft van een volledige opdracht blijven presteren en krijgen (met wachtgeld erbij) 80 % van een volledige wedde. Ze moeten er zich wel toe verbinden op hun zestigste definitief met pensioen te gaan. In hun plaats komen eerst en vooral boventallige leerkrachten die zonder werk zitten en toch moeten worden doorbetaald. Om dat optimaal te realiseren mag het brugpensioen telkens maar ingaan op 1 januari. Met deze maatregel hoopt men o.a. burn-out, prepensionitis en vergrijzing tegen te gaan.

Buitengewoon onderwijs: extra stimulans

De kinderverzorgsters uit het buitengewoon onderwijs krijgen op 1 jan.'94 «een behoorlijke weddeverhoging». Wie in dit onderwijs vrijwillig een specifieke opleiding heeft gevolgd krijgt vanaf 1 jan.'94 een bijkomende vergoeding van 1100 fr. per maand. Voor de paramedici komt er een aparte omzendbrief die effect heeft vanaf 1 sept.'93.

Volwassenenonderwijs: aantrekkelijker

Het volwassenenonderwijs krijgt een jaarlijkse enveloppe van een kwart miljard om een aantrekkelijker loon van het personeel mogelijk te maken. Ook de contractuele lesgevers zullen meer verdienen.

Bovendien is de anciënniteit gelijkgeschakeld met het voltijds onderwijs. Een leerkracht verliest dus niet langer zijn anciënniteit als hij van het dag- naar het avondonderwijs overstapt.

De basiseducatie (buitenschools onderwijs voor wie niet verder dan de eerste graad secundair is geraakt) zal meer uren kunnen organiseren.

Hoger onderwijs: opgetild

Het HOBU krijgt voor zijn hervorming een belangrijke financiële inspuiting: 160 miljoen in '95. De inspuiting wordt zeven keer herhaald, met een vermindering van 20 miljoen per jaar. Daarmee moeten boventalligen worden opgevangen en moet nieuwe tewerkstelling mogelijk worden.

Vanaf 1 jan.'94 worden de weddeschalen van docenten plastische en muzikale opvoeding opgetild en vanaf 1 dec.'94 worden alle assistenten uit het korte type betaald zoals hun collega's aan de universiteit. ■

Jongeren willen meer participatie op school. De *Week voor Democratie en Verdraagzaamheid* ontlokte in meer dan 130 scholen initiatieven. Onder het motto «Uit Jezelf» konden alle jongeren tussen 16 en 18 jaar met elkaar, met volwassenen en beleidsverantwoordelijken praten over democratie en verdraagzaamheid. Jongeren getuigen dat weinig scholen rekening houden met de culturele achtergronden van de migrantenleerlingen. Bij veel leerlingen overheerst ook de «Ik-cultuur». Anderen staan geïsoleerd en moeten veel moed opbrengen

om voor meer verdraagzaamheid op

te komen.

Ze willen meer deelnemen aan het beleid op school. Dat bereidt hen voor om later burgers met gevoel voor verantwoordelijkheid te worden.

Laatste getuigen op school. Zowat 2500 leerlingen uit het laatste jaar secundair onderwijs bekeken een aflevering uit de «Laatste Getuigen», een tv-reeks van *Lukas Vander Taelen*. Na deze getuigenis van overlevenden uit de hel van de nazi-concentratiekampen bleef het akelig stil in de zaal. De beelden en nadien het debat lieten jongeren inzien tot wat onbegrip, onverschilligheid en onverdraagzaamheid kunnen leiden. «Vijf jaar geleden hield men de gruwelen in ex-Joegoslavië voor onmogelijk», zeggen ze, «maar de verdrukkingen uit de geschiedenis kunnen ons opnieuw overvallen.»

Lichamelijke opvoeding is brossen. Onderzoek wees uit dat wat er nog aan LO-onderdicht rest dikwijls onrendabel is. Slechts minder dan een kwartier blijken de leerlingen echt actief te zijn. Bovendien ligt het verzuim erg hoog. In het ASO blijkt zo'n 10 % van de leerlingen vrijgesteld te zijn. In het TSO komt bijna 20 % van de scholieren met een doktersbriefje aandragen. In het BSO verdwijnt zelfs een kwart van de leerlingen in de kantine van het zwembad. BOIC-voorzitter *A. Vanden Eede* vindt deze cijfers onthutsend.

Deeltijds lesgeven neemt toe. In het basisonderwijs is 23 procent van de leerkrachten deeltijds aan de school verbonden, onder meer door een *duo-baan*. In 6 procent van de scholen werkt meer dan de helft deeltijds. Tien jaar geleden bedroeg het deeltijds lesgeven slechts 3 procent. Dat staat in een studie van *Bart*

Van Hooreweghe, Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA). Tussen voltijds en deeltijds werkenden zijn er weinig verschillen in het functioneren in schoolverband, het concrete gedrag in de klas, de gerichtheid op de leerstof, het kind en vernieuwingen. Kinderen lijden dus niet onder deeltijds werkende leerkrachten.

De Franstaligen schaffen de jaarklassen af. Alle kleuter- en lagere scholen van de Franstalige gemeenschap moeten hun onderwijs in cycli van twee of drie jaar in plaats van schooljaren reorganiseren. Tegen het jaar 2000 moet het nieuwe organisatiesysteem worden toegepast in het kleuteronderwijs en de eerste twee klassen van het lager onderwijs. Vijf jaar later moet het systeem uitgebreid zijn van de derde tot en met de zesde klas. *Competentieniveaus* omschrijven de kennis die vereist is voor een bepaald studieniveau. «Met deze cycli kunnen ze op een continue wijze op hun eigen ritme de schooltijd doorlopen en mislukkingen voorkomen», zegt onderwijsminister *Di Rupo*.

Petitie voor meer artistieke vorming. 9000 leraars, ouders en studenten ondertekenden een petitie waarin ze onderwijsminister *Luc Van den Bossche* vragen dat plastische en muzikale opvoeding tot de verplichte kernvakken zouden behoren van lager tot middelbaar onderwijs. Ze vrezen dat in het onder-

wijs vooral vakken met economisch nut de bovenhand zullen krijgen.

Onderwijs en bedrijf werken samen. Voor de eerste keer in Vlaanderen werken op grote schaal twee grote beroepssectoren samen met het technisch en beroepsonderwijs. Kunststoftechnieken wordt in de derde graad van het TSO aangeboden en kunststofverwerking in de derde graad van het voltijds BSO. Beide nieuwe richtingen worden slechts in acht Vlaamse scholen aangeboden. De sociale partners uit de twee beroepssectoren steunen samen de betrokken scholen voor 5,6 miljoen.

Nederlandstalig onderwijs in Brussel verliest. In de doorstroming van kleuteronderwijs via lager naar secundair onderwijs zit blijkbaar een stop. In het kleuteronderwijs is het aantal leerlingafkomstig van anderstalige ouders de voorbije 12 jaar vervijfvoudigd. Maar de afgelopen 10 jaar verloor het Vlaams-Brusselse secundair onderwijs 22 % van zijn leerlingen.

Mevrouw de ingenieur zet koffie. Meisjes met interesse voor techniek geraken de drempel niet over. Van de vrouwen die al beroepsactief zijn ondervonden drie kwart discriminatie bij het solliciteren. Overigens zijn de rolpatronen in het beroepsleven nog sterk aanwezig. Het project *Diversificatie van de studiekeuze van meisjes in het technisch en beroepssecundair onderwijs* ondersteunt de meisjes die kiezen voor een nijverheidstechnische richting. Hun leraars worden aangezet om na te denken over hoe ze het best omgaan met de andere leerstijl, motivatie en ervaringen van meisjes. Maar intussen is de doorstroming naar hoger onderwijs of naar werk nog lang niet optimaal.

Onderwijskwaliteit is meer dan de cijfers op het rapport. Het basisonderwijs moet meer oog hebben voor een totale en evenwichtige persoonlijkheidsontplooiing van alle kinderen. Dat zegt de Subcommissie Basisonderwijs van het Nederlands-Vlaams Samenwerkingsprogramma. Kwaliteit is een *zich algemeen welbevinden*. Daarom moet er meer brede vorming komen met aandacht voor waarden als creativiteit, sociale inzet, dienstbetoon, rechtvaardigheid en altruïsme. Het is maar wat je «kwaliteit» noemt. Dat is in elk geval méér dan de meetbare leereffecten.

Geen discriminatie. De onderwijsnetten hebben tijdens de grote vakantie een **non-discriminatieverklaring** ondertekend. Dat betekent o.a. dat de netten geen migranten (meer) kunnen weigeren. In gemeenten met een grote aanwezigheid van migranten zijn de inrichtende machten nu verplicht te overleggen, over de netten heen. Zo moet er een evenwichtige spreiding komen door een gezamenlijk «toelatingsbeleid». Dat komt er eerst in enkele van de gemeenten die voor het Fonds voor Kansarmoede in aanmerking komen, in enkele van degenen die onder de Sociale Investeringsmaatschappij voor de Mijngebieden vallen en in Brusselse gemeenten. De proefprojecten in de basisscholen zijn daar bij het begin van het schooljaar gestart. In 1996 is het overleg van toepassing in alle scholen.

Er komt ook overal een **non-discriminatiecode**. Dat is een stel van gedragsregels waaraan de afzonderlijke school zich houdt om dagelijkse discriminatie tegen te gaan. Elk net werkt daarvoor een eigen model uit dat op lokaal vlak concrete vorm krijgt.

klasse

VREDESONDERWIJS **a**

Ga het conflict niet uit de weg is de centrale slogan van de Vlaamse Vredesweek. De organisatoren stellen van 27 september tot 3 oktober de vraag: hoe gaan wij om met conflicten? Alle deelnemende organisaties stellen trouwens materiaal ter beschikking om meteen in de klas aan de slag te gaan.

Infonummer ☎ 02-640 07 74 ●

UW KLAS IN DE RUIMTE **a**

Uw klas naar de maan wensen? Dat kan letterlijk in het Euro Space Center in Rédu. Dat centrum populariseert de ruimtewetenschappen en -technologie. U vindt er een permanente tentoonstelling over de verovering van de ruimte en u kunt er met uw klas naar toe voor een **ruimtestage**. Die stages duren één, twee, drie of zes dagen. Vooral de laatste twee zijn interessant. Uw leerlingen krijgen dan een uitgebreid programma voorgeschoteld én de scholen krijgen tot 25 procent korting op deze stages.

Het programma omvat een reeks theoretische uiteenzettingen en praktische stages. De uiteenzettingen sluiten aan bij de lessen aardrijkskunde, wiskunde, fysica, informatica en hedendaagse geschiedenis. Ze brengen gekende stof in herinnering, illustreren ze en tonen aan hoe de theoretische principes in de ruimtevaart worden toegepast. De praktische oefeningen vinden plaats in een «training hall» en omvatten verschillende toestellen die bij de astronautentraining worden gebruikt. Zo maken de leerlingen kennis met de draaistoel, de multi-assenstoel en de moonwalk. Daarnaast bouwen en lanceren ze zelf een miniraket. De bekroning van de stage is een gesimuleerde ruimtevlucht aan boord van de ruimtependel en in het vluchtcontrolecentrum.

De stages zijn verdeeld over drie niveaus: 10 tot 12 jaar, 13 tot 15 jaar en 16 tot 18 jaar. De duur, het niveau en de inhoud van de theoretische lessen kan worden aangepast aan uw wensen. Uiteraard verlopen de lessen in het Nederlands.

Een driedaagse stage kost 7700 fr. per leerling; een zesdaagse kost 12.500 fr. per leerling. De leerkrachten nemen gratis deel maar dragen wel de verantwoordelijkheid over de groep van 17 u. 30 tot 8 u. 30.

Euro Space Center Belgium – Rue devant les Hêtres 1 – Rédu-Transinne – 6890 Libin – ☎ 061-65 64 65 of Camille Goossens (verantwoordelijke voor het Nederlandstalig onderwijs) – Groeningestraat 10 – 1500 Halle – ☎ 02-356 98 89 ●

STAND VOOR TALEN **a**

U plant een Europese dag? U organiseert een tentoonstelling over Europa? Dan kunt u alvast een beroep doen op de gratis infostand van het Vlaams Lingua Agentschap.

Lingua is een Europees programma ter ondersteuning van het **onderwijs van vreemde talen**. Het programma richt zich tot taalleraars, studenten die een opleiding tot leraar vreemde talen volgen, jongeren tussen 16 en 25 jaar, in school- of opleidingsverband, verantwoordelijken voor de opleiding van taalleraars, werkgevers en beroepsorganisaties en verenigingen en organisaties die actief zijn in het domein van het vreemde-talenonderwijs. Lingua deelt beurzen en andere financiële steun uit aan bijvoorbeeld de navorming van leraars vreemde talen, de basisopleiding van leraars vreemde talen en taaluitwisselingen voor scholen.

Deze zogenaamde paraplu-stand weegt 50 kg. U kunt hem gemakkelijk vervoeren in de koffer van een personenwagen. U moet hem dus wel zelf afhalen en terugbrengen.

Vlaams Lingua Agentschap – Julien Degraeve – RAC Arcadengebouw – kantoor 3083 – 1010 Brussel – ☎ 02-210 51 22. ●

INFO OP UW SCHERM **a**

Kan iemand van 17 zomaar alleen gaan wonen? Waar kunnen mishandelde kinderen terecht met hun klachten? Toneelspelen met kinderen, is dat kinderarbeid? Waar kunnen jongeren terecht met drug-, seksuele of psychische problemen? Het antwoord op al deze vragen vindt u in de bekende Infolders van Info Jeugd. Maar adressen veranderen, wetgeving evolueert, informatie veroudert.

Info Jeugd heeft alle informatie uit de Infolders verwerkt in een **Bulletin Board System (BBS)**. Voortaan kunt u dus de meest recente informatie via de telefoon rechtstreeks op uw computerscherm krijgen. Alles wat u nodig hebt is een telefoon, een IBM-compatibele PC (werkend op MS-DOS) en een Hayes-compatibele modem. U belt het BBS-nummer, geeft uw paswoord in en vervolgens kunt u alle informatie raadplegen.

Een abonnement kost 500 fr. per jaar. U krijgt echter steeds twee weken gratis toegang tot het systeem. Pas daarna beslist u of u een abonnement neemt. Een demodiskette kunt u ook aanvragen. Daarvoor betaalt u de prijs van een lege diskette en de verzendingskosten.

Info Jeugd Nationaal – Prinsstraat 15 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-231 07 58 – BBS 03-231 37 09 ●

RECENT ONDERZOEK **a**

Uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs (Fonds voor Kollektief Fundamenteel Onderzoek – Ministerieel Initiatief). U kunt bij de onderzoekers zelf een exemplaar bestellen.

- **De invloed van het Europees Gemeenschapsrecht op het onderwijsrecht in de Vlaamse Gemeenschap** (FKFO-MI-project nr. 90.26) *Onderzoek uitgevoerd door Machteld Verbruggen (Promotoren: prof. dr. Koen Lenaerts en prof. dr. Raf Verstege) aan de KULeuven – Faculteit der Rechtsgeleerdheid – College De Valk – Tiensestraat 41 – 3000 Leuven – ☎ 016-28 51 33.*

- **Het organisatorisch functioneren van basisscholen-in-vernieuwing. Eindrapport + Constructie en eerste resultaten van een curriculum-specifieke luisterproef** (FKFO-MI-project nr. 89.11)

Onderzoek uitgevoerd door prof. Roland Vandenberghe (met medewerking van H. Baerten, R. Conings en C. Theunkens) aan de KULeuven – Centrum voor Onderwijsbeleid en -vernieuwing – Vesaliusstraat 2 – 3000 Leuven – ☎ 016-23 39 41.

- **Het schoolonderwijs Frans in Vlaanderen (SOFIV). Onderzoek naar de systematisering van inhoud en methodes in functie van meetbare einddoelstellingen** (FKFO-MI-project nr. 90.04)

Onderzoek uitgevoerd door prof. dr. Wilfried Decoo (met medewerking van P. Bal, P. Hoste, J. Jacobs, E. Heughebaert, E. Preckler en A. Van Walle) aan de Universitaire Instelling Antwerpen – Departement Didactiek en Kritiek – Onderzoekscentrum Didascalía – Universiteitsplein 1 – 2610 Wilrijk – ☎ 03-820 29 70.

- **Wiskundeonderwijs, taal en realiteit. Suggesties voor een zinvoller onderwijs** (FKFO-MI-project nr. 90.03)

Onderzoek uitgevoerd door Bart Vandenberghe en Linda Verkimpe aan de VUBrussel – Centrum Leo Apostel – Pleinlaan 2 – 1050 Brussel – ☎ 02-641 27 51. ●

ABS-SYSTEEM

Bij elke tip in dit kader vindt u een letter: A, B of S. Dat verwijst naar de specifieke doelgroep van het idee.

A staat voor algemeen, B voor basisonderwijs en S voor secundair en hoger onderwijs. Zo vindt u snel uw weg in het grote aanbod. ●

• EUROPALIA MEXICO: TOT EIND DECEMBER **a**

De twaalfde editie van Europa-
palia heeft als gastland Mexico
maar is toch de meest Europe-
pese uit de rij. Nederland,

ZEKER ZIEN.

Duitsland, Frankrijk en Luxemburg
doen immers voor het
eerst mee. We krijgen alles-
zins een zeer ruim aanbod van
tentoonstellingen, muziek, dans,
toneel enz. voorgeschoteld.

Alle leerkrachten kunnen met
dit aanbod kennismaken op
de **speciale opendeurdag van
13 oktober**. Er is ook een **pe-
dagogische brochure** beschik-
baar om een bezoek aan Eu-

ropa-
palia al in uw klas voor te
bereiden. De brochure geeft
een algemeen overzicht van
de geschiedenis, cultuur en
levenswijze van de Mexica-

nen. Ze richt zich vooral tot
het secundair onderwijs. Elke
school kreeg twee gratis exem-
plaren. Bijkomende exempla-
ren kosten 100 fr.

*Europalia – Koningsstraat 10 –
1000 Brussel – ☎ 02-507 85 94*

• KLEUREN MAKEN DE FOTO: VAN 24/9 TOT 5/12 **b**

Natasja is Russische maar eet
graag spaghetti en Asma kookt
graag couscous. In het Ant-
werpse *Museum voor Fotografie*
hebben ze allebei een multi-
cultureel foto-atelier gevolgd
en nu kunt u er hun foto's
bekijken. Een twintigtal 12-
jarigen zijn verantwoordelijk
voor alle foto's. Zij zijn uit
bijna evenveel landen afkomstig
maar toonden een grote inter-
esse voor elkaars cultuur en
leefgewoonten. De foto's vor-
men hiervan de neerslag.

Bij de tentoonstelling is er een
speciale publikatie voor de leer-
lingen van de derde graad. Er
zijn ook speciale geleide be-
zoeken. Die kosten 750 fr. voor
een groep van maximum 20
leerlingen.

*Museum voor Fotografie – Waal-
se Kaai 47 – 2000 Antwerpen –
☎ 03-216 22 11*

• TOVER VAN DE MIDDEL- EEUWEN: VAN 8/9 TOT 7/11 **a**

Vóór *Jan Van Eyck* was er al
kunst in Vlaanderen. Het is
wel sinds ongeveer 1400 gele-
den dat we daarvan het be-

wijs hebben gezien. Zeventig
handschriften uit de periode
1380–1420 tonen dat de Vlaam-
se miniaturisten zeer profes-
sioneel werkten, een grote in-
ternationale waardering ge-
noten, een authentieke kunst-
vorm beoefenden én de eigen-
lijke voedingsbodem vormden
voor hun veel beroemdere
opvolgers.

Na de tentoonstelling krijgt u
in negen thema's (met o.a.
een video en CD-I-toestellen)
een bevattelijke én didactisch
opgevatte inleiding op deze
periode. De tentoonstellingsluit
vooral goed aan op de lessen
geschiedenis, esthetica en Ne-
derlands van de derde graad
secundair onderwijs.

De toegang bedraagt 50 fr. per
leerling. Daarbij krijgt iede-
reen een gratis wandelbrochu-
re als leidraad. Een geleid be-
zoek kost 1000 fr. Het boek bij
de tentoonstelling kost 395 fr.
Speciaal voor scholen kost dit
boek slechts 200 fr. bij afna-
me van minimum 15 exem-
plaren.

*Romaanse Poort – Brusselsestraat
63 – 3000 Leuven – ☎ 016-22
45 64*

• MARIA VAN HONGARIJE: VAN 12/9 TOT 28/11 **a**

Maria van Hongarije, regentes
der Nederlanden wist zich be-
gin 16de eeuw uitstekend te
handhaven tussen grote na-
men als *Karel V*, *Frans I* van
Frankrijk en *Hendrik VIII* van

Engeland. In het Utrechtse
Catharijneconvent illustreren
portretten, persoonlijke bezit-
tingen en handschriften haar
leven. In het Noordbrabantse
Museum in 's-Hertogenbosch
ligt het accent op haar rol als
beschermvrouwe van de kun-
sten: u vindt er werken van
Titiaan en *Dürer* maar ook Brus-
sele wandtapijten.

Schoolgroepen betalen ± 90 fr.
per leerling voor beide ten-
toonstellingen of ± 55 frank
voor één tentoonstelling. Rond-
leidingen zijn mogelijk op
aanvraag. Verder is er ook een
speciaal lespakket om uw be-
zoek in de klas voor te berei-
den.

*Museum het Catharijneconvent
– Jacqueline Kerkhoff – Nieuwe-
gracht 63 – 3512 LG Utrecht –
☎ 00-31-30-31 38 35*

• STUDIENAMIDDAG VOOR LEERKRACHTEN: OP 22/9 **a**

Het Antwerpse *Museum voor
Hedendaagse Kunst* heeft een
zeer actieve educatieve dienst.
Die heeft in zijn aanbod o.a.
geleide bezoeken, tentoonstel-
lingsfolders, jongerengidsen,
kinderpraatfolders, museum-
spelen enz. Op deze studiena-
middag krijgt u alles te horen
over het tentoonstellingspro-
gramma 93–94 én over het
begeleidende educatieve aan-
bod.

*MuHKA – Educatieve Dienst – Leu-
venstraat 32 – 2000 Antwerpen
– ☎ 03-238 59 60*

LICHT OP ZOLDER **b**

Met 25 kant-en-klare-lessen kunt u met uw
vijfde of zesde klas vier maanden lang werken
rond verdraagzaamheid. De lessen gaan over
racisme, discriminatie en onderdrukking van
bevolkingsgroepen in het verleden en nu (Indi-
anen, Joden, vreemdelingen). Onderwijzer *Pa-
trick Adam* werkte het totaalproject *Licht op
zolder* uit met een lessenspakket, een set met
werkbladen voor de leerlingen, een brochure
met een handleiding en een ingevuld leerlin-
genboek voor de leerkracht en beeldmateriaal.
De lessen zijn geïntegreerd in taal, geschiede-
nis, manuele expressie enz. U kunt het project
afsluiten met de opvoering van een bijhorend
en gelijknamig kindertoneelstuk. De auteur
suggereert 25 lessen voor de brochure, ge-
spreid over drie à vier maanden en twee weke-
lijkse lessen voor toneel in dezelfde periode.
Het tekstmateriaal kost 900 fr., de videomon-
tage van het toneelstuk 600 fr.

*Patrick Adam – Rupelstraat 15 – 8820 Torhout –
☎ 050-21 56 59*

VERBRUIK IN DE KLAS **a**

Elke week kunt u het laatste nieuws over de
wereld van het verbruik in uw klas halen en
gebruiken. Het *Onderzoeks- en Informatiecen-
trum van de Verbruikersorganisaties* (OIVO) pro-
duceert immers een wekelijks persoverzicht.

Dertig dagbladen en zeventien weekbladen uit
de verschillende EG-landen passeren daartoe
de schaar. Daarnaast beschikt het OIVO over
een indrukwekkende documentatiedienst. Die
verzamelt alle mogelijke informatie rond de
verbruikersproblematiek. Die bibliotheek is ook
voor het publiek toegankelijk.

Een jaarabonnement op het persoverzicht kost
1000 fr. voor leerkrachten lager en secundair
onderwijs, 2000 fr. voor leerkrachten hoger
onderwijs, actiegroepen en particulieren en
5000 fr. in elk ander geval. U kunt trouwens
ook enkele gratis proefnummers aanvragen.

*OIVO – Lea Bosmans – Opperstraat 28 – 1050
Brussel – ☎ 02-513 80 70*

MODERN THEATER **S**

Bijzonder expressief modern theater op de
eigen school, dat kan voor de hoogste graad. Het
stuk «*Circonstances*» steunt op inventieve im-
provisaties van twee acteurs en een muzikant
op de universele thema's uit het schilderij *Dulle
Griet* van *Pieter Breughel*. Het is een harde con-
frontatie over waanzin, hebzucht, macht en
overleven die niemand onberoerd zal laten.

De voorstelling duurt een uur, er zijn geen
hoge technische eisen en de acteurs verzorgen
zelf de nabespreking in workshopformule.

*Cie Petaar – Ninoofsesteenweg 150 – 1080 Brussel
– ☎ 02-411 12 38*

PARA EXTRANJEROS **a**

Eén handige brochure maakt
in klare taal **het Vlaamse
onderwijssysteem** duidelijk
voor alle buitenlandse belang-
stellenden. De brochure is gratis
verkrijgbaar in een Nederlandse,
Franse, Engelse, Duitse of Spaan-
se versie.

*Centrum voor Informatie en
Documentatie – nieuw adres:
Koningsstraat 71 – 1000 Brus-
sel – ☎ 02-219 18 00 of
02-210 54 00*

MUSEUM

DRAAIMOLEN

Elke dinsdag om 17 u. 30 zit de BRTN voor tien minuten op de Draaimolen, het hele schooljaar lang. Dit is prachtige **kindertelevisie** waarin de beste internationale kinderen prentenboeken worden verteld en verbeeld. De serie is ideaal om bij kleuters en eerstejaars lager onderwijs het lezen te stimuleren.

BRTN – Dienst Jeugd – A. Reyerslaan 52 – 1043 Brussel – ☎ 02-741 51 33 ●

LAUREAAT SCHOOL-MANAGEMENT

KLASSE en de *Vlerick School voor Management* dagen uw school uit voor een unieke wedstrijd. U vormt een team van vijf personen (directie, leerkrachten en eventueel ouders) en u krijgt dit schooljaar zes concrete managementopdrachten voor uw school. Opdrachten en oplossingen worden professioneel begeleid. Er is geen specifieke voorkennis vereist en alles wat u doet, kunt u concreet toepassen in de eigen school. In de vorige KLASSE (juni '93, p. 15) staat meer informatie. Inschrijven moet voor 15 september.

Laureaat Schoolmanagement '93-'94 - *Vlerick School voor Management* - t.a.v. *Karlien Vanderheyden* - Bellevue 6 - 9050 Gent (Ledeberg) - ☎ 09-210 97 66 - fax 09-210 97 00 ●

DE FOTOGRAFIE UITVINDEN

In het Antwerpse *Museum voor Fotografie* kunnen uw leerlingen de fotografie opnieuw én dit keer zelf uitvinden. De Educatieve Dienst organiseert immers ontdekkingstochten in deze wonderde wereld voor jongeren vanaf het secundair onderwijs. In een **creatief geleid bezoek** bijvoorbeeld zetten uw leerlingen eerst een stap terug in de tijd en maken met een oude reiscamera een groepsportret, net zoals in pakweg 1900. Die opname mogen ze dan zelf ontwikkelen in de donkere kamer. De rondleiding doorheen het museum is daarna veel aantrekkelijker. Zo'n bezoek kost 625 fr. per groep en duurt anderhalf uur.

En dan zijn er ook nog de foto-ateliers. Die heten **Zelf de fotografie opnieuw uitvinden** en duren normaal 4X2 uren. Speciaal voor schoolgroepen heeft de educatieve dienst dit programma herwerkt tot een **dag-atelier**. In dit atelier staat het eigen experiment centraal. Net zoals de uitvinders 150 jaar geleden, bouwen uw leerlingen zelf een camera obscura en maken daarmee hun eerste foto. Het vasthouden van een stukje werkelijkheid in wat daarmet nog een schoenendoos was blijft ook vandaag nog toverij. Zo'n dagatelier kost 1250 fr. per groep van maximum 10 leerlingen. Er kunnen twee groepen tegelijk aan de slag. Het atelier duurt 2X2 uren (met pauze) en u kunt ter plaatse een meegebracht lunchpakket gebruiken.

Het museum is trouwens elke dag (behalve de maandag) voor iedereen gratis toegankelijk van 10 u. tot 17 u. Met de educatieve dienst moet u wel een afspraak maken.

Museum voor Fotografie – Educatieve Dienst – Waalse Kaai 47 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-216 22 11 ●

FILMFREAKS IN GENT

Het Filmfestival van Vlaanderen heeft het onderwijs ontdekt. De organisatoren nodigen immers alle scholen uit om van 13 tot 24 oktober ook eens een film mee te pikken uit het omvangrijke programma. Tal van films hebben inderdaad een algemeen vormende, informatieve én educatieve waarde.

In de sectie Filmspectrum vindt u Europese films die nog geen Belgische verdeler vonden. De sectie Focus richt zich –hoe kan het anders in dit Europolia-jaar– op Mexico. En de sectie Hommage brengt een aantal van de meesterwerken van *Alfred Hitchcock* éénmalig op het grote scherm terug.

U kunt de gratis programmabrochure aanvragen. Als u daarbij vermeldt welke vakgebieden of onderwerpen u interesseren krijgt u meteen ook informatie over de films die deze thema's behandelen.

Op aanvraag kunnen eventueel ook speciale schoolvoorstellingen worden georganiseerd.

Internationaal Filmgebeuren van Vlaanderen – Gent – Kortrijksesteenweg 1104 – 9051 St-Denijs-Westrem – ☎ 09-221 89 46 ●

OVER DE GRENZEN

Ook in de nieuwe KLASSE zult u regelmatig nieuwe aanbiedingen vinden voor korte bijscholingen in het buitenland. Meer dan 300 collega's hebben de voorbije twee jaar zo'n bijscholing aangevraagd en meer dan 70 van hen hebben ook effectief over de grenzen hun licht opgestoken. Als u interesse hebt voor één van de volgende aanbiedingen, aarzel dan niet. Laat uw aanvraag tekenen door uw instellings-

hoofd en door uw inrichtende macht en stuur alles naar Brussel. Als het gastland uw aanvraag aanvaardt zijn reis en verblijf in principe volledig gratis. En KLASSE wenst u veel studiegenot.

OOSTENRIJK: VOORJAAR '94

Dit pakket richt zich heel specifiek tot leerkrachten aan scholen voor technisch en beroeps onderwijs. De organisatoren verwachten dat u de Duitse taal voldoende machtig bent. U moet uw aanvraag ten laatste 10 weken voor het begin van de stage indienen.

- Nr. 324036, van 18 tot 21 januari *C++ für Windows*
 - Nr. 324059, van 21 tot 24 februari *Chemie und Umwelt*
 - Nr. 324147, van 16 tot 19 mei *Computereinsatz im Mathematikunterricht: DERIVE*
 - Nr. 334315, van 14 tot 17 maart *Theater aktuell*
 - Nr. 334326, van 21 tot 24 maart in Mulhouse (Frankrijk) *Wirtschaftsfranzösisch in der Praxis* (kennis Duits niet vereist)
 - Nr. 344012, van 11 tot 14 januari *Zivilisationskrankheiten*
 - Nr. 344115, van 21 tot 24 maart *Der umweltfreundliche Gastbetrieb*
 - Nr. 344129, van 21 tot 24 maart *Animation und Aktivierung alter Menschen*
 - Nr. 344156, van 18 tot 21 april *Bankettwesen*
 - Nr. 344189, van 11 tot 15 juli *Modelle der Altenbetreuung*
 - Nr. 424047, van 17 tot 19 januari *CAD-Einsatz in der technischen Gebäudeausrüstung*
 - Nr. 624017, van 12 tot 14 januari *Supraleiter*
 - Nr. 624047, van 7 tot 10 maart *Methoden der Revision und des Controlling*
 - Nr. 634015, van 22 tot 25 maart *Logistik in der Praxis*
 - Nr. 724014, van 7 tot 10 maart *Verfahren der Fertigungsmeßtechnik*
 - Nr. 904077, van 14 tot 17 maart *Biotechnologie*
 - Nr. 904169, van 9 tot 13 mei *Ideologie und Wirklichkeit des Nationalsozialismus*
 - Nr. 904229, van 17 tot 21 oktober 1994 *Jugend(sub)kultur: Wertewandel und Rechtsradikalismus*
 - Nr. 914178, van 11 tot 15 april *Minderheitenfeindlichkeit und Gewaltbereitschaft*
 - Nr. 914199, van 18 tot 22 april *Motorentchnik*
 - Nr. 914309, van 17 tot 20 mei *Floristik-Trends '94*
 - Nr. 914479, van 28 november tot 2 december '94 *Natürliche Lebensweise – natürliche Heilverfahren*
 - Nr. 924463, van 24 tot 27 januari *Grundlagen der Glasfasertechnik*
 - Nr. 924567, van 4 tot 8 juli *Ingenieurverantwortlichkeit in Technik und Wirtschaft*
 - Nr. 934225, van 28 tot 31 maart *Wirtschaftsgeographische Veränderungen an der Schwelle zum 21. Jahrhundert*
- Inlichtingen en inschrijvingsformulieren**
Departement Onderwijs – Secretariaat – generaal – t.a.v. Leen Mortier – RAC Arcadengebouw – 3de verdieping – kantoor 3087 – 1010 Brussel – ☎ 02-210 51 10 ●

ALGEMEEN

• DE OVERHEID GEEFT UIT

Ook al vaak verloren gelopen bij de overheid? Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap heeft nu een handige

ZEKER LEZEN.

gids uitgegeven met al haar publikaties. De gids vermeldt **honderden uitgaven**, over o.a. onderwijs, kunst en cultuur, milieu en openbare werken. In het aanbod zitten boeken, tijdschriften, brochures en folders, kaarten, audiovisuele produkties (diareeksen, films en videobanden) enz.

Overheidspublicaties Vlaamse Gemeenschap – Departement Coördinatie – Dienst Pers, Voorlichting en Ontvangst – Boudewijnlaan 30 – 1210 Brussel – ☎ 02-507 55 79 – 144 blz. – 100 fr.

• GEZELLE IN DE KLAS

Deze bloemlezing brengt 50 gedichten van Guido Gezelle uw klaslokaal binnen. In het boek (445 fr.) vindt u ook tientallen reacties van kinderen en jongeren, biografische teksten over Gezelle en grappige tekeningen van Wout Olaerts. De **begeleidende onderwijsbrochure** (175 fr.) geeft praktische lesmodellen en tips om meteen aan de slag te gaan. **Een puit met hete pootjes** – Daniel Billiet – Uitgeverij Bakermat – Koningin Astridlaan 160 – 2800 Mechelen – ☎ 015-42 05 08

• ZITTENBLIJVEN VOORKOMEN

De kleuterschool kan zittenblijven voorkomen, zegt dit verslagboek van een studiedag van de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen. Ook de **overgangen** kleuterschool-

lager onderwijs en lager onderwijs–secundair onderwijs zijn in de paneldiscussies uitvoerig besproken.

Zittenblijven – BGJG – Troonstraat 125 – 1050 Brussel – ☎ 02-507 88 11 – 120 fr.

BASISONDERWIJS

• LESSEN VOOR KLEURRIJKE KLASSEN

Weinig lesmateriaal is afgestemd op klassen met leerlingen van verschillende nationaliteiten en culturen. Dit pakket wil deze leemte aanpakken. Het omvat zes verhalenboekjes voor de leerlingen, een dertigtal themalessen en verdiepinglessen. Er is ook een **leerkrachtenboek** met lessuggesties om meertalige leerlingen op de lessen voor te bereiden. Mits wat aanvullingen en herwerkingen om de herkenningsmogelijkheden voor Vlaamse kinderen te vergroten is dit materiaal heel bruikbaar in onze basisscholen.

Dit zijn wij – NBLC – Postbus 93054 – 2509 AB Den Haag – Nederland – ☎ 00-31-70-314 17 45

• VERNIEUWINGSGEZINDEN AAN HET WERK

Dit boek is een werkinstrument, een kader waarin u de initiatieven van onderwijsvernieuwing integreert. Het gaat over goed onderwijs, de ervaringsgerichte visie op leren en ontwikkeling, de verhoging van de betrokkenheid in de prak-

tijk, de vijf basiswerkvormen van de moderne basisschool (kring en forum, contractwerk, projectwerk, atelier en vrije activiteit) en over praktische hulpmiddelen.

Ervaringsgericht werken in de basisschool – Ferre Laevers – CEGO – Vesaliusstraat 2 – 3000 Leuven – ☎ 016-28 38 90 – 184 blz. – 675 fr.

• ACHTTIEN HOEKEN IN EEN KLAS

De klas van Jos Castermans heeft achttien hoeken. Hij geeft handige tips voor wie met speel- leerhoeken of kiesuurtjes wil werken. Zo kunt u de lagere school beter laten aansluiten op de kleuterklas, zelfstandig werken bevorderen én een efficiëntere en aangename klas creëren. Castermans pleit ook voor het **spel als leermiddel**

op de basisschool. De leerlingen kiezen tijdens elk dood moment een hoek om er op een speelse en aangename manier te werken.

Speelleerhoeken in de la-

gere school – Jos Castermans – Uitgeverij De Sikkel – ☎ 03-312 47 61 – 400 fr.

SECUNDAIR ONDERWIJS

• DE CULTUUR MAAKT HET VERSCHIL

Turkse en Marokkaanse leerlingen hebben niet in de eerste plaats problemen met de Nederlandse taal. Het centrale probleem is het cultuurverschil en de daarmee samenhangende emotionele gevol-

gen. Dat blijkt uit Nederlands onderzoek. Dat onderzocht de **leerlingperspectieven** van allochtone leerlingen in het secundair onderwijs.

Lessen in orde voor migranten – M.A.J.M. Matthijssen – Academische Uitg. Amersfoort/Acco – ☎ 016-29 11 00 – 380 fr.

• TIJDSCHRIFT VOOR UITWISSELAARS

Voor leerkrachten die belangstelling tonen voor uitwisselingen in het **hogere secundaire** onderwijs is er goed nieuws. **Eureka** brengt verslagen van uitwisselingsprojecten, interviews met projectverantwoordelijken en leerlingen, adressen van buitenlandse scholen die op zoek zijn naar een partner, projectmodellen enz. **Eureka** verschijnt viermaal per jaar en is gratis.

EUREKA – Guy Tilkin – Landcommanderij Alden Biesen – Kasteelstraat 6 – 3740 Bilzen – ☎ 089-41 39 13 of Jan Tachelet – Stichting Ryckvelde – Ryckvelde 10 – 8340 Damme – ☎ 050-35 27 20

• BROOD VOOR DE ARMEN

Het OCMW begint bij de broodbedeling aan middeleeuwse armen. Zo kregen zij enige bescherming tegen het spook van de hongersnood. Een nieuwe lesbrief schetst beknopt én bevattelijk de geschiedenis van de Antwerpse **armenzorg en sociale politiek**. In de middeleeuwen moest armenzorg de maatschappelijke orde beveiligen. Vandaag is er het OCMW om iedereen een gelijk bestaan te waarborgen. **Brood-nodig. Van liefdadigheid tot OCMW** – Vereniging Vlaamse Leerkrachten – Zwijgerstraat 37 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-237 65 59 – 30 fr. ●

GEWELD

Etienne Bruneel is een plastisch kunstenaar met een bijzondere aandacht voor de pijnlijke kanten van het bestaan. Hij verbeeldt het geweld dat dagelijks breed wordt uitgesmeerd op tv en in kranten, in gesprekken op de speelplaats enz. Zijn werken vormen de basis voor een eigenzinnige diareeks en video-impressie over geweld. Dat gaat van oorlog en moord tot mishandeling en verkrachting.

En dan vergeten we nog de zogenaamde «kleine kantjes» van het geweld, de manier waarop over de anderen wordt geoordeeld, de dagelijkse pesterijen enz.

De video koppelt het plastisch werk aan door-dringende actualiteitsbeelden.

De uitleenprijs bedraagt 350 fr. voor de diareeks en 250 fr. voor de video. Als u ze samen uitleent betaalt u 500 fr.

SoCAK – Dendermondsesteenweg 319 – 9040 Gent – ☎ 09-228 90 55 ●

SCHRIJF ZE VRIJ

Op vrijdag 15 oktober zullen opnieuw honderden klassen, scholen, jeugdclubs enz. meedoen met de **Schrijf-Ze-VRIJdag** van Amnesty International (AI). Speciaal voor de tweede en derde graad heeft AI een pakket samengesteld vol suggesties, actiemiddelen en affiches. Als u in uw school zo'n dag wil organiseren, krijgt u dit pakket gratis toegestuurd. Het pakket kadert in de nieuwe wereldwijde campagne tegen politieke moorden en verdwijningen.

Met hetzelfde doel vertrekt die dag ook het actieschip AAK (Amnesty Aktie) voor een tocht over onze binnenrivieren. Hierop zullen o.a. 15 voorstellingen plaatsvinden van het toneelstuk **Sneeuw** van Koen de Feyter. Dit stuk handelt over verdwijningen en richt zich heel speciaal tot de derde graad. Er is trouwens ook een begeleidende pedagogische handleiding (met nabespreking) beschikbaar. De tocht duurt tot 15 november. ●

Amnesty International – Kerkstraat 156 – 2060 Antwerpen – ☎ 03-271 16 16

UW SCHOOL IN KLASSE? a

Wij trekken er regelmatig met de fotograaf op uit om levens-echte foto's te nemen van leerlingen, leerkrachten, scholen en alles wat met onderwijs te maken heeft. Op die manier vindt u in **KLASSE** een herkenbaar beeld van het onderwijs in Vlaanderen.

Als ook uw school wil meewerken aan een foto-sessie voor **KLASSE**, geeft u gewoon het adres even door. U hoeft echt niets bijzonders te doen. Elke school, groot en klein, van gelijk welk net of niveau mag zich melden. Graag zelfs. Het is niet de bedoeling dat wij een portret van uw school in **KLASSE** brengen, wel dat we sfeerbeelden van het leven in uw school gebruiken als illustratie bij artikels in **KLASSE**. We komen dus op een doodgewone schooldag maar maken wel eerst een afspraak.

Schrijf ons een briefje. Vermeld het aantal leerlingen en leerkrachten, het niveau, eventueel de afdelingen en bijzonderheden van uw school. Vergeet vooral niet het juiste adres, het telefoonnummer en de naam van de persoon die we mogen contacteren. Tot ziens in **KLASSE**.

Schrijven naar **KLASSE-FOTO** – Koningsstraat 138 – 1000 Brussel ●

BOEREN IN PERU S

Elke ronde van het nieuwe gezelschapsspel **Mundopolie** is één jaar uit het leven van een Peruviaanse boer. Uw leerlingen krijgen bij het begin van het spel elk vijf akkers. Door teelten te kiezen proberen de boeren een zo hoog mogelijke opbrengst te halen. Na elke spelronde rekenen ze af met de bank en kunnen ze –al naargelang van hun situatie– akkers of pluimvee bijkopen, verkopen of besluiten tot samenwerking met anderen.

Mundopolie is afgeleid van het populaire monopoly-spel. Vanaf de tweede graad is het heel geschikt om een algemene sociale en economische woordenschat aan te leren. Bij het spel hoort trouwens een boekhoudblad met geëigende terminologie. Elke speler moet dit invullen naarmate het spel vordert.

Eén spel duurt ongeveer één uur. Het aantal deelnemers is minimaal zes. Het spel is verkrijgbaar in de Oxfam-Wereldwinkels en kost 980 fr.

Oxfam Wereldwinkels – Nieuwland 35–37 – 9000 Gent – ☎ 09-223 01 61 ●

KLASSE SERVICE

• DIFFERENTIATIE GEZOCHT

Voor binnenklasdifferentiatie is geen **werkmateriaal** voor handen. Iedereen is het er nochtans over eens dat differentiatie in de basisschool een must is. Tot op heden vonden we geen enkele instantie die ons daadwerkelijk kon helpen bij deze materie. Worden er leerkrachten vrijgemaakt om zich te specialiseren in de begeleiding van differentiatieprojecten? Of wie brengt ons op een goed spoor?

Stefan Pasture – Grensstraat 12A – 3061 Leefdaal-Bertem – ☎ 02-759 77 37 ●

• GRATIS SCHOOLADMINISTRATIE

Ik was schooldirecteur en heb een **softwarepakket** ontwikkeld om uw schooladministratie te automatiseren. U kunt het gratis krijgen. Het pakket is samengesteld met MS Works en is zeer gebruiksvriendelijk. Daardoor kan iedereen het aanpassen en uitbreiden. Het is dan ook geschikt voor basis-, secundair én hoger onderwijs. Zowel de directeur als de klastitularis, de econoom, de rekenplichtige en de secretaresse kunnen er meteen mee aan de slag.

Georges Willems – Zandstraat 36 – 3110 Rotselaar – ☎ 016-44 59 50 ●

• SCHOOLMATERIAAL VOOR ALBANIË

De Albanese scholen hebben een groot gebrek aan potloden, pennen, tekengerief en schriften. De Oostendse Esperantogroep **La Konko** is nu met een **inzameling** begonnen voor twee scholen uit de hoofdstad Tirana. De vereniging zoekt daarvoor dus materiële (het genoemde schoolgerief) én financiële steun (om alles ginder te krijgen).

La Konko – André D'Hulster – P. Michielslaan 10 – 8400 Oostende – ☎ 059-80 06 95 ●

NIET WAT JE ZIET S

In **Je ziet niet wat je ziet** draait alles om waarneming en verwoording van moderne kunst. Nu kunt u deze kunsttentoonstelling ook naar uw school halen. Dat kost 8000 fr. Rondleidingen kosten 80 fr. per leerling. Het project richt zich vooral tot de tweede en derde graad.

De Kunstbank – Lydia Andries – Vaartstraat 30 – 3000 Leuven – ☎ 016-23 31 23 ●

BRT-SCHOOLUITZENDINGEN a

De Instructieve Omroep start het nieuwe schooljaar met enkele nieuwigheden. Elk programma gaat drie keer de ether in: eerst in **preview op TV2** om 19 u. en de daaropvolgende week **twee keer op TV1** in de namiddag. De programma-gids ligt in uw school ter inzage. Een greep uit de inhoud.

• BASISONDERWIJS

• **Het Atomium** (7 afleveringen) brengt poppen-spel voor de tweede graad. De reeks kadert in het vak wereldoriëntatie en brengt vier afleveringen rond wonen en drie rond voeding. Bij elk thema is er een werkmap met handleiding voor de leerkracht en werkbladen voor de leerlingen. Er zijn previews op 9 en 23/9, 7 en 21/10, 11 en 25/11 en 9/12.

• **Rembrandt** (2 afleveringen) mikt op de derde graad én op het secundair onderwijs. Voor de leerkracht is er een brochure en voor de leerlingen een werkmap. Er zijn previews op 13/9 en 4/10.

• **Geografische streken van België** (4 afleveringen) is een nieuwe serie voor de derde graad. Voor de leerkracht is een handleiding beschikbaar en voor de leerlingen een werkboekje. De diareeks **Zeekust en polders** kost 430 fr. Er zijn previews op 6 en 20/12 en in het voorjaar '94. Op **Radio 3** is er ook nog steeds **Triangel**, een kinderprogramma om het luisteren te stimuleren. U hoort het elke vrijdag tussen 13 u. 30 en 14 u. 30 en elke graad heeft zijn eigen onderdeel.

• SECUNDAIR ONDERWIJS

• **Natuur, wat doe je ermee?** (5 afleveringen) besteedt extra aandacht aan de Vlaamse natuurreservaten. Er zijn previews op 5, 12, 19 en 26/10 en 9/11.

• Nieuw zijn verder ook de talenreeksen **Lemexpress** (10 afleveringen Duits voor beginners) vanaf 16/9, **Ici Paris** (5 afleveringen Frans voor bijna-beginners) vanaf 16/9 en **Family Album, USA** (12 afleveringen Engels) vanaf 14/12.

• Prima bruikbaar in de lessen Engels én geschiedenis is de reeks **Savagery and the American Indian** (4 afleveringen), het verhaal van de verovering van Amerika bekeken vanuit het standpunt van de Indianen. Er zijn previews op 16, 23 en 30/11 en 7/12.

Op **Radio 3** is er elke maandag van 10 u. tot 11 u. **Mozaïek**, met dit schooljaar o.a. hedendaagse muziek en Griekse tragedies op muziek. Op vrijdag van 10 u. tot 11 u. krijgt u in **Polyglot** taalprogramma's Nederlands, Frans, Engels en Duits.

• VOOR LEERKRACHTEN

• Enkel voor leerkrachten zijn **Een kunstenaar in zijn stad: Titiaan, Michelangelo, Rafaël en Donatello** (27, 28, 30 en 31/12) en **IJsland** (6 en 7/1).

• Een **aanrader** is de herhaling van de reeks **Kijken om te leren** (1, 2, 4, 5 en 8/11). U krijgt hier tips om de schooltelevisie in uw lessen te verwerken. De bijhorende werkmap + videocassette kosten 1.755 fr.

Al deze programma's lopen op TV2 om 19 u. **Kopies van programma's kunt u steeds aanvragen bij het Departement Onderwijs – Centrum voor Onderwijsmedia – Koningsstraat 138 – 1000 Brussel – ☎ 02-211 45 58. Als u zelf een lege cassette stuurt krijgt u de kopies gratis.**

BRTN-Schooluitzendingen – A. Reyerslaan 52 – 1043 Brussel – ☎ 02-741 32 03 of 02-741 53 02 (didactisch materiaal) ●

ALGEMEEN

a

• EINDTERMEN: EEN «MEERWAARDE» VOOR ONS ONDERWIJS?

Over de integratie van eindtermen in het concrete lesgebeuren. Over scholen die de

ZEKER DOEN.

eindtermen niet behalen. Over de gevolgen op leermiddelen en leerplannen. Over al dit en nog veel meer wordt gepraat op de campus van het Vlekho – Koningsstraat 336 – 1210 Brussel op 2 oktober.

Stichting-Lodewijk de Raet – Liedtsstraat 27-29 – 1210 Brussel – ☎ 02-242 01 11

• KINDER- EN JEUGDLITERATUUR

Over jeugdliteratuuren de plaats die zij inneemt in de ontwikkeling van kinderen. Drie woensdagavonden in Evergem (13, 20 en 27/10).

GROEPSLEIDER VOOR LEESCLUBS
Over gespreksvaardigheden, literaire vorming, principes van vormings- en groepswork en ontmoetingen met auteurs. Vier zaterdagavonden in Antwerpen (9 en 30/10, 20/11 en 11/12).

DE NEDERLANDSE LITERATUUR NA 1945

Een wegwijs in het massale aanbod voor mensen met een literaire belangstelling en meer speciaal voor leerkrachten Nederlands. Vier maandagavonden in Beveren (20 en 27/9, 4 en 11/10) of vier dinsdagavonden in Wachtebeke (16, 23 en 30/11 en 7/12).

Katholiek Centrum voor Lectuurinformatie en Bibliotheekvoorziening – Mutsaertstraat 32 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-232 77 94

• SOCIALE VAARDIGHEDEN VOOR LEERKRACHTEN

Vier delen: de leerkracht als beïnvloedende factor in het sociaal systeem school/klas; sociale vaardigheden; de klas als groep; de leiderschapstijl van de leerkracht.

IPSOC – Doorniksesteenweg 145 – 8500 Kortrijk – ☎ 056-22 42 50 – 16 woensdagvoormiddagen tussen 22/9/93 en 1/6/94

• SPIJBELEN

Studiedag op 28 oktober in Antwerpen over o.a. concrete cijfers, remediëring en mogelijke juridische gevolgen.

Vlaamse Vereniging van de PMS-leden – Raf Corijn – Nolfstraat 11-13 – 8500 Kortrijk – ☎ 056-22 56 61

• VEILIGER WONEN

Over belangrijke gevaren (brand, elektriciteit, gevaarlijke producten), omgevingsfactoren (lawaai, verlichting, klimaat, vallen, heffen en dragen) en kind en veiligheid (materialen, speelgoed, -tuinten en -tuinen). Op 23 september, 21 oktober en 25 november.

Provinciaal Veiligheidsinstituut – Jezusstraat 28-30 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-231 28 04

• VOORBEREIDING TOT SCHOOLHOOFD

De thema's gaan van onderwijslandschap en -wetgeving over marketing en organisatiekunde naar klasmanagement en leerkrachten- en leerlingenbeleid. Voor alle leerkrachten en waarnemende directeurs.

Stedelijk Pedagogisch Centrum – Meerlenhoflaan 30 – 2660 Hoboken – ☎ 03-830 01 11 – 17 zaterdagavonden en 3 weekends gespreid over twee schooljaren.

BASISONDERWIJS

b

• **VERNIEUWINGEN INTRODUCEREN IN DE BASISCHOOL**
Studienamiddag op 6 oktober.

LEZEN: EEN STRUIKELBLOK

Studienamiddag op 13 oktober.
HOE MOTIVEER JE KINDEREN IN DE LAGERE SCHOOL?
Studienamiddag op 20 oktober.

OPVOEDEN TOT BELEEFDHEID: HEEFT HET NOG ZIN?
Studienamiddag op 27 oktober.

Centrum voor Didactische Vernieuwing – VIIde Olympiadelaan 25 – 2020 Antwerpen – ☎ 03-827 78 90

SECUNDAIR ONDERWIJS S

• BOSEXCURSIES

Ecologie en veldwerk uit de leerplannen biologie in de praktijk toegepast op 29 september (St. Truiden), 6 oktober (Eeklo), 13 oktober (Hoeilaart) en 20 oktober (Herentals).

Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal – Duboislaan 2 – 1560 Hoeilaart – ☎ 02-657 93 64

• ENCOURAGING STUDENTS TO MOVE ON FROM CLASSROOM TEXTS

Tricia Hedge toont op 6 oktober hoe u leerlingen kunt aansporen om van klassikaal lezen over te stappen naar lezen buiten de schooluren.

USING TEXTS AND DIALOGUES
Tim Bowen start op 20 en 21 oktober een nieuwe reeks workshops over *Reading and Writing in the English language classroom*.

The British Council – Jozef II – Straat 30 – 1040 Brussel – ☎ 02-219 36 00

• 7TH FORUM FOR APPLIED BIOTECHNOLOGY

Een ontmoetingsplaats waar Vlaamse en buitenlandse onderzoekers en leerkrachten ideeën wisselen over de toegepaste biotechnologie in de brede zin van het woord. Op 30 september en 1 oktober in het Pand van de RUGent

Administrative Center FAB – c/o GOM-West-Vlaanderen – Baron Ruzettelaan 33 – 8310 Assebroek-Brugge – ☎ 050-35 81 31

• NAVORMING EDUCATIEVE SOFTWARE

Cursussen over software voor Talen (12 en 26/10); Wetenschappen-Wiskunde (19/10 en 9/11); Dactylografie (11 en 25/2). Voor leerkrachten secundair onderwijs, HOBU, OSP en medewerkers van de PMS-centra. Alle sessies vinden plaats in het centrum HAALO – Montrealstraat 6 – 2030 Antwerpen – ☎ 03-542 49 88.

Navormingscentrum van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenschap van de Vlaamse Gemeenschap – Aarlenstraat 53 bus 5 – 1040 Brussel – ☎ 02-233 20 45

• TOEGEPASTE INFORMATICA IN HET BSO

Reeks van vijf studienamiddagen vanaf 22 september.

ZAKELIJK FRANS IN HET TSO
Twee studienamiddagen op 20 en 27 oktober.

Centrum voor Didactische Vernieuwing – VIIde Olympiadelaan 25 – 2020 Antwerpen – ☎ 03-827 78 90

• 7DE NEDERLANDS-VLAAMSE CONFERENTIE HET SCHOOLVAK NEDERLANDS

Over het onderwijs Nederlands in het voortgezet/secundair onderwijs, de aansluitingsproblematiek met basis- en hoger onderwijs, taalvaardigheids-, taalbeschuivings- en literatuuronderwijs, leerplanontwikkeling en taal bij andere vakken. Op 19 en 20 november in Diemen bij Amsterdam (Nederland).

«Het Schoolvak Nederlands» – voor Vlaanderen: *Mark Van Bavel – Scherpenberg 26 – 2390 Westmalle – ☎ 03-312 16 40* ●

KLASSE-MENT

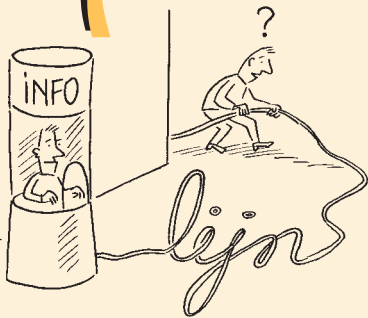
Voortaan vindt u op deze plaats elke maand een kleine wedstrijd. De redactie daagt haar lezers uit hun hersens te laten kronkelen. Elke maand trekken we uit de juiste inzendingen één winnaar. Die krijgt een boekenbonnetter waarde van 2000 fr. Dat lukt alleen als u ook uw naam, adres, telefoonnummer en functie in het onderwijs vermeldt. Hier volgt de eerste opgave.

Opgave 1: De hiernavolgende zin is de cryptische omschrijving van een woord van zeven letters. Welk woord bedoelen we?

MET ZO'N BEROEP BLIJF JE
EEN VREEMDE IN HET ONDERWIJS

We verwachten uw antwoord ten laatste op 30 september. De juiste oplossing én een nieuwe opgave vindt u in het volgende nummer van **KLASSE**. ●

NIEUWE INFOLIJN

De Infolijn en het Centrum voor Informatie en Documentatie verhuizen naar de Koningsstraat 71. In dat gebouw nemen ook de Centrale Bibliotheek, de Dienst Verkoop van Publikaties en ADIOV hun intrek. Weldra kunt u alle diensten bereiken via het nieuwe centrale nummer **02-219 18 00**. Dit is meteen ook het **nieuwe nummer van de Infolijn**. Indien u geen antwoord krijgt belt u zoals vroeger naar 02-210 54 00. ●

JAARCALENDERS

Alle schooldirecties krijgen deze maand een jaarkalender met belangrijke data voor het indienen van formulieren, uiterste betalingen, ingang van verlof zonder wedde, vakantieregeling enz. Er zitten alle gegevens in over omkadering, personeel, studietoelagen en leerlingenvervoer. Elke doelgroep (basisonderwijs, secundair onderwijs, PMS enz.) heeft een **eigen kalender op maat**: zeven in totaal. Met deze nieuwe dienstverlening werkt het Departement Onderwijs voort aan een betere communicatie met alle instellingen. U kunt de kalender niet bijbestellen maar u kunt hem wel gemakkelijk kopiëren. ●

DOCENT WORDEN IN DE HOGESCHOLEN

Ik heb net het diploma van licentiaat biologie behaald. Kan ik met dit diploma lesgeven in het hoger onderwijs buiten de universiteit?

Zopas verscheen een basistekst over de rechtspositie van het personeel van het HOBV. De Vlaamse minister van Onderwijs heeft in juni over deze tekst van gedachten gewisseld met deze mensen. In deze Ronde van Vlaanderen zijn de krachtlijnen van de nieuwe rechtspositieregeling en hun gevolgen verduidelijkt. Nieuw is inderdaad dat u om les te geven in een hogeschool tenminste een **academisch diploma** moet bezitten of een diploma van academisch niveau.

Hierop is maar één uitzondering mogelijk. Praktijklectoren in het hoger onderwijs van het korte type moeten minstens een diploma van het hoger onderwijs van het korte type hebben. Zij moeten bovendien cursussen geven die rechtstreeks verband houden met de beroepspraktijk.

Lectoren, hoofdlectoren en assistenten (mini-

mum 30 % van het onderwijzend personeel) moeten een diploma van academisch niveau hebben. Docenten, hoofddocenten en hoogleeraars moeten een diploma van doctor op proefschrift behaald hebben.

Daarnaast kan elke hogeschool gastprofessoren aanstellen. Die zijn op contractuele basis verbonden aan de hogeschool. De nieuwe diplomavereisten zijn niet op hen van toepassing. In totaal mag 10 % van het onderwijzend personeel van de hogeschool uit gastprofessoren bestaan. Deze beperking geldt echter niet voor de kunstrichtingen.

Meer details vindt u in Nieuwsbrief nr. 3 van de administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek van het departement Onderwijs - Koningsstraat 136 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 42 71 - U kunt deze Nieuwsbrief gratis toegestuurd krijgen. ●

BEKWAAMHEIDSBEWIJZEN

Vorig jaar kondigde u een publikatie aan over de bekwaamheidsbewijzen die wij als leerkracht nodig hebben om een bepaald vak te geven. Bij ons op school is ze niet te vinden. Is die publikatie nog steeds beschikbaar?

Ja, zeker. Bovendien is de informatie nu **uitgebreid** met de bekwaamheidsbewijzen voor godsdienstleraars, zowel voor katholieke godsdienst als voor islamitische, joodse en protestantse godsdienst.

U vindt alle informatie op één 3,5 inch diskette (35 fr. + 22 fr. verzendingskosten; bestelnr. 154.2) of op twee 5,25 inch diskettes (60 fr. + 22 fr.; bestelnr. 154.3). U krijgt per graad voor elk vak de vereiste, voldoende geachte en andere bekwaamheidsbewijzen voor het bestuurs- en het onderwijzend personeel. Dezelfde informatie is ook beschikbaar in een losbladige publikatie (± 1000 blz.; 525 fr.; bestelnr. 154.1). Opgelet: hierin is de nieuwe informatie over godsdienst voorlopig nog niet opgenomen.

Scholen die over de oude versie beschikken, krijgen de nieuwe versie gratis toegestuurd. Scholen kunnen daarenboven nog steeds één exemplaar van boek of diskette(s) gratis krijgen. Tot nog toe hebben slechts 619 scholen van dit aanbod gebruik gemaakt.

Inlichtingen: Theo Van Wayenberghe - RAC Arcadengebouw - kantoor 5109 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 52 83 - Verkoopadres: Dienst Verkoop van Publikaties - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-210 50 86 of 02-219 18 00 ●

BROSSERS

Zijn de leerlingen verplicht om alle vakken van het lesrooster te volgen of zijn daarop uitzonderingen mogelijk? Ik denk bijvoorbeeld aan de zwemlessen waarbij we soms veel afwezig tellen.

Ouders zijn verplicht ervoor te zorgen dat hun kinderen voor de duur van de leerplicht als leerling van een school of vormingsinstelling zijn ingeschreven. Ze moeten er ook voor zorgen dat deze kinderen de school of instelling geregeld bezoeken.

Een regelmatige leerling is een leerling die regelmatig is ingeschreven en die alle lessen en activiteiten volgt die op het leerplan voorkomen. Ook de zwemlessen. Indien de leerling om medische of andere redenen deze praktijklessen niet kan volgen dan moet (en dat is nieuw in de eenheidsstructuur!) hij deze lessen wel theoretisch benaderen en studeren. ●

VAKANTIEGELD

Ik heb mijn vakantiegeld wel op tijd gehad maar hoe wordt dat bedrag eigenlijk berekend?

Voor 1993 is het bruto-bedrag het volgende: 31.589 fr. + 1 procent van de geïndexeerde jaarwedde die tot grondslag diende voor de maandwedde van maart 1993 + eventueel het haardgeld. Op dit bedrag wordt 13,07 procent RMZ ingehouden. Daar gaat dan nog eens de bedrijfsvoorheffing af en -bingo!- daar hebben we het netto vakantiegeld. ●

Vergader in cirkels

Deelnemers aan een vergadering functioneren het best als ze niet in rijen maar in (halve) cirkels mogen zitten. Dat onderzocht Prof. Stone aan de Carnegie Mellon Universiteit (VSA). Aan een lange rechthoekige tafel en bij een L-, T- of U-vorm is er minder communicatie omdat er altijd wel iemand te ver van de ander zit, de anderen niet ziet of tegen een rug aankijkt. Kleine groepen vergaderen het best aan een ronde tafel. Dat onderstrept het belang van ieders inbreng. Grotere groepen zitten beter in halve cirkels waarbij de stoelen minstens dertig centimeter van elkaar staan en tussen de rijen minstens een meter plaats blijft. Tot 100 deelnemers is er dan ook geen podium nodig voor de spreker. Deze opstelling bevordert de communicatie, stimuleert elke aanwezige tot actieve deelname en leidt tot meer constructieve resultaten.

Rechte rijen ontmoedigen de aanwezigen om van gedachten te wisselen en efficiënt te vergaderen. Maar misschien is dat soms wel de verborgen boodschap van een vergadering. De laatste tip van Stone: zorg ervoor dat er net genoeg (of zelfs iets te weinig) stoelen staan. Dat wekt een succesvolle indruk en lege stoelen leiden alleen maar af. De deelnemers vragen zich dan af wie de afwezigen zijn, waar die zitten en of ze misschien zelfs geen gelijk hadden.

Brave leerlingen

Vorig schooljaar bezocht een groep van 14 inspecteurs uit Nederland een week lang Vlaamse basisscholen. Hun commentaar: «Er is toch wel een verschil tussen de grote theoretische aandacht voor zorgverbreding en de praktijk in de klas. Op papier stelt iedereen dat er veel aandacht gaat naar de verschillen tussen kinderen maar in de klas zien we toch vooral frontaal en klassikaal onderwijs. Er is heel weinig interne differentiatie. Er gebeurt dan wel remediëring buiten de klas. Maar de leerstof komt op de eerste plaats, dan pas volgt de aandacht voor het individu.»

Verder viel het de inspecteurs op dat de Vlaamse klasgroepen veel kleiner zijn dan de Nederlandse, dat de infrastructuur en het materiaal soms wat oubollig lijken en

dat het er in Vlaanderen veel rustiger, ordelijker en braver aan toe gaat dan bij hen.

Meisjes onder stress

Jongens en meisjes gaan heel verschillend om met de spanningen en eisen van het dagelijks leven. Zo blijkt dat meisjes duidelijk minder tevreden zijn over hun gezondheidstoestand dan jongens. Ze hebben het gevoel dat hun vermogen om de dagelijkse problemen het hoofd te bieden snel is uitgeput. Meisjes hebben vergeleken met jongens een relatief beperkter gevoel van eigenwaarde en een geringer zelfbewustzijn dan jongens. Ze zijn minder tevreden over zichzelf en maken zich meer zorgen over hun karakter en fysiek uiterlijk. Dit uit zich ook in concreet gedrag, van dieet tot anorexia. Opmerkelijk is

dat het meisjes zijn die goede studieresultaten behalen die hiervoor het meest kwetsbaar zijn. Blijkbaar geldt de norm: **de slimste, maar ook de «mooiste» worden.** Hoge verwachtingen van ouders voor schoolprestaties, problemen met het vinden van erkenning onder leeftijdgenoten, consumptie- en vrijetijdseisen worden als bronnen van stress ervaren. Meisjes reageren daar meer psychosomatisch of agressief op dan jongens.

Ongezond consumptiegedrag zoals b.v. roken neemt vooral bij meisjes toe, evenals het gebruik van medicijnen (vooral middelen tegen verkoudheid, griep en hoofdpijn). Hieruit zou blijken dat meisjes al zeer vroeg anticiperen op hun latere meervoudige belasting in gezins- en werksituaties. Ze volgen daarbij een vrij traditioneel «vrouwelijk» werkingspatroon. (Een verkennende kijk op jeugdcultuur, Koning Boudewijnstichting, 1993).

SIGNALLEN

Ze luisteren niet

Om leerlingen aan het werk te krijgen maakt het geen verschil of je ze streng of speels aanpakt. De onderzoekers Atwater en Morris van de Universiteit van Kansas stelden vast dat niet de vorm van de opdracht belangrijk is maar wel de situatie waarin ze wordt gegeven.

De kinderen gehoorzamen beter als ze al met iets bezig zijn, dan wanneer ze met de handen over elkaar naar de opdracht luisteren. Het is dus zaak de leerlingen snel aan het werk te zetten, waarna ze makkelijker aan het werk te houden zijn.

«Flink zo» helpt niet

Schouderklopjes voor leerlingen hebben niet altijd het positief effect dat de leerkracht beoogt. *The Journal of Applied Behavioral Analysis* ontdekte dat positieve commentaar op een rapport of een algemeen compliment weinig effect heeft op de leerlingen. Zulke schouderklopjes werken alleen als ze onmiddellijk worden gegeven, aansluitend op bepaald gedrag of een bepaalde prestatie. Anders gaat het positief effect ervan in de algemeenheid verloren. «Flink zo» op een toets of een rapport heeft dus lang niet het effect van de directe schouderklop na een goede prestatie.

De nieuwe gulzigheid

Er is een «nieuwe gulzigheid» ontstaan bij de jongeren. Op de vraag wat zij het belangrijkste vinden in het leven antwoorden zij «gelukkig zijn». De belangrijkste voorwaarden daarvoor zijn liefde, tevredenheid met wat je hebt, een doel in het leven, een goede verstandhouding in het gezin en gezondheid. Voor een gelukkige toekomst denken zij vooral aan een conventioneel gezinsleven (werk, trouwen, huis kopen, kinderen krijgen). De onderzoekers Elchardus en Heyvaert (*Een vergelijking van twee laat-moderne generaties, Brussel, 1990*) spreken op dit vlak van de «nieuwe gulzigheid». Het zijn immers juist de situaties waarvan ze dromen die in de werkelijkheid niet meer zo vanzelfsprekend zijn door werkloosheid, echtscheiding, woningnood enz. Gezin, kinderen, woning en persoonlijke ontplooiing worden des te belangrijker nu de coördinatie van werk, gezinsleven en vrijetijdsbesteding steeds moeilijker wordt.

Eén leerling op de zes spijbelt regelmatig. Meer dan 70 % van hen zegt dat de school het geen enkele keer heeft ontdekt. Gebeurt dat wel dan volgt er meestal straf, zelden een gesprek. Nochtans is spijbelen voor 75 % **RAPPORT** een uiting van problemen op school. En het wordt snel een gewoonte.

Spijbelen via de voordeur

Zo'n 5 % van de leerlingen in het secundair onderwijs zijn échte spijbelaars. Ze blijven een week of meer per jaar weg van school. Voeg daar nog 11 % occasionele spijbelaars bij en je komt aan een gemiddelde van 16 % of 70.000 leerlingen.

Er zijn wel verschillen. Jongens spijbelen meer dan meisjes. Maar ASO-meisjes in de derde graad spijbelen dubbel zoveel dan TSO- of BSO-meisjes. Bij de jongens scoort BSO het hoogst (42 %, waarvan de helft ernstige gevallen), tegenover 20 % in ASO en 27 % in TSO. De grootste risicogroepen zijn dan ook jongens tweede en derde graad TSO en BSO en zowel jongens als meisjes in de derde graad ASO.

De school beu

Drie vierde van de spijbelaars geeft een motief op dat te maken heeft met de school (schoolmoe,

problemen met leerkracht of vak enz.). Persoonlijke problemen spelen een veel kleinere rol, zeker bij de «lichte» gevallen. Spijbelen is dus vooral een signaal voor moeilijkheden op school. Het is niet omdat de meeste jongeren zich amuseren als ze spijbelen dat ze spijbelen om zich te amuseren. Vooral door deze verwarring tussen spijbelactiviteiten (zich amuseren) en spijbelmotieven (de school) loopt de aanpak fout. De oorzaak ligt veel dieper: in een gestoorde relatie tussen school en gezin. Eén vierde van de spijbelaars blijft trouwens thuis om te werken (voor de school of voor de ouders).

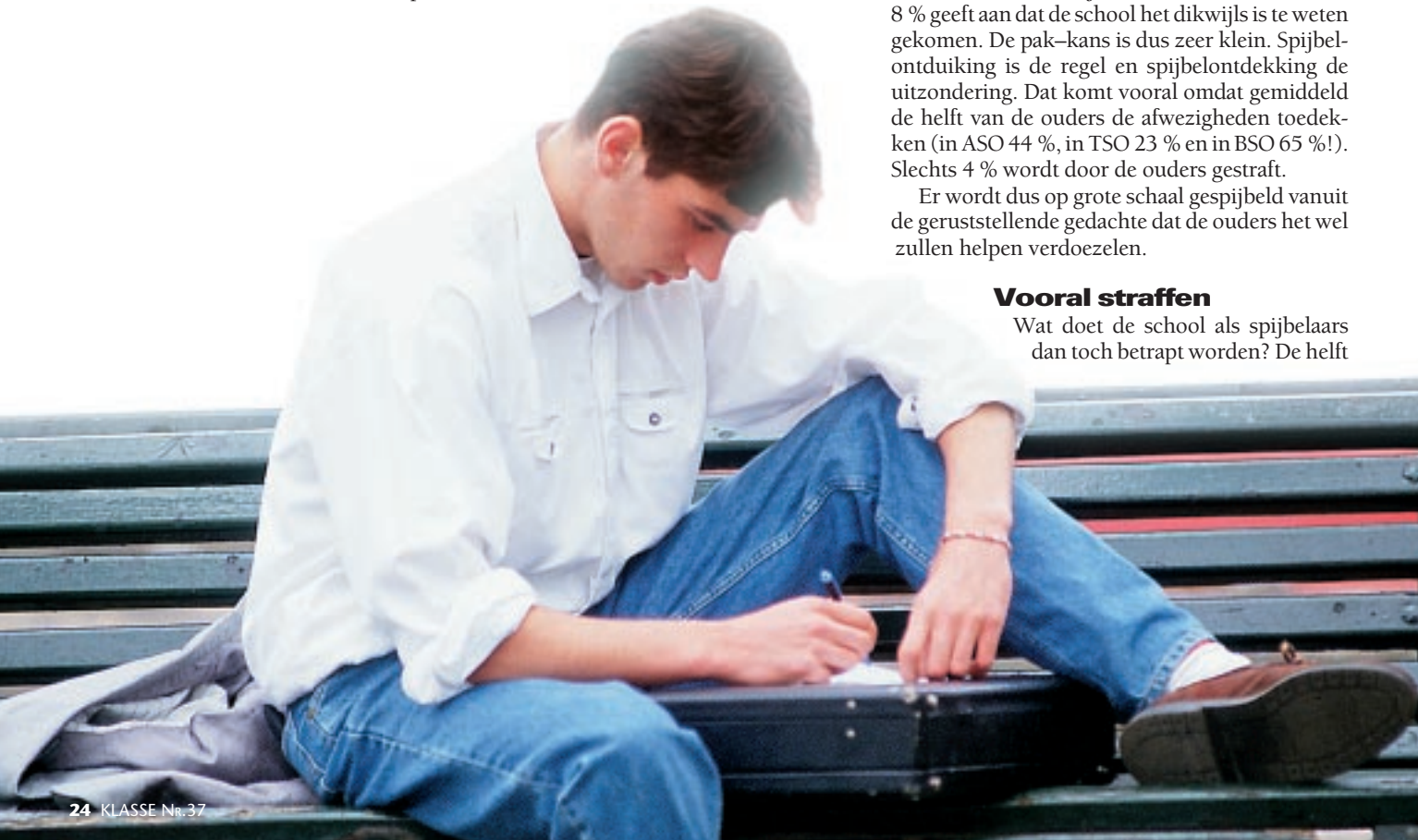
Kleine pak-kans

De spijbelcontrole op school komt erg zwak uit het onderzoek: 70 % van de spijbelaars zegt dat de school het geen enkele keer heeft ontdekt, 20 % stelt dat het bijna nooit uitkwam. Slechts 8 % geeft aan dat de school het dikwijls is te weten gekomen. De pak-kans is dus zeer klein. Spijbelontduiking is de regel en spijbelontdekking de uitzondering. Dat komt vooral omdat gemiddeld de helft van de ouders de afwezigheden toedekken (in ASO 44 %, in TSO 23 % en in BSO 65 %!). Slechts 4 % wordt door de ouders gestraft.

Er wordt dus op grote schaal gespijbeld vanuit de geruststellende gedachte dat de ouders het wel zullen helpen verdoezelen.

Vooral straffen

Wat doet de school als spijbelaars dan toch betrapt worden? De helft

WAT DOEN SPIJBELAARS ?

1. Zich amuseren	49 %
2. Zich amuseren en schoolwerk maken	8 %
3. Schoolwerk maken	11 %
4. Thuis helpen	12 %
5. Andere (sport, eten, slapen...)	20 %

krijgt straf, een vierde komt er met een dreiging van af en met amper 22 % van de leerlingen wordt een gesprek gevoerd. Nochtans is spijbelen een ernstig signaal voor problemen op school. Maar van begeleiding is nauwelijks sprake. Het maakt daarbij weinig verschil uit of je een lichte of hardnekkige spijbelaar bent. De school merkt het spijbelgedrag nauwelijks op en als dat toch gebeurt is de reactie bijna uitsluitend repressief: straffen i.p.v. spreken dus. Toch blijkt uit het onderzoek dat men zelfs over onschuldig spijbelen niet licht heen mag gaan. Het is een belangrijke barometer waarop de school kan zien of het schoolleven voor de leerlingen een positieve betekenis heeft.

WAT DOET DE SCHOOL MET BETRAPTE SPIJBELAARS?

Straffen	50 %
Dreigen	27 %
Spreken	23 %

Snel opsporen

De school kan verschillende maatregelen treffen. Voor de registratie en de opvang van het spijbelen bekleedt het leerlingsecretariaat en de leerlingbegeleiding –eventueel via de PMS-medewerker– een sleutelpositie.

Een eerste belangrijke stap is de vroegtijdige detectie van het spijbelen en een direct contact met de leerlingen en hun ouders. Dadelijke reactie voorkomt gewoontevorming. Ongemerkt kunnen spijbelen nodig uit om het nog te proberen.

Een tweede stap is spijbelen aan begeleiding koppelen, wat nu haast nooit gebeurt. De spijbelaars moeten de mogelijkheid tot een gesprek krijgen, waarop dan de begeleiding kan aansluiten. Dat zal waarschijnlijk

WAAROM SPIJBELLEN ZE?

1. De school beu	25 %
2. Problemen met leerkracht of vak	20 %
3. Een andere les voorbereiden	11 %
4. De gelegenheid deed zich voor op school	15 %
5. Persoonlijke problemen	15 %
6. Andere	14 %

ook tot gevolg hebben dat de ouders minder de kant van de spijbelaar kiezen omdat ze zien dat de school een oplossing probeert te bieden voor een probleem waar ook zij mee zitten.

Ver van het echte leven

Niet alleen de leerling zal zich aan de school moeten aanpassen, de school zal zich ook moeten aanpassen aan wat de leerling via zijn probleemgedrag van de school vraagt. De meeste leerlingen ervaren de leerkracht op de eerste plaats als een presentator van leerstof en de school als een instituut voor leerstofoverdracht, ver van het echte leven.

Gevarieerd, levendig onderwijs met aandacht voor de eigen activiteit van de leerling en de groep, in een klimaat van betrokkenheid op het welzijn van de leerlingen is veeleer uitzondering dan regel.

Dat is volgens de onderzoekers niet op rekening te schrijven van de individuele leerkracht. Het hele systeem ademt de sfeer uit van een sterke oriëntatie of klemtoon op de leerstofoverdracht (opleiding, schoolorganisatie...). Het is begrijpelijk dat het antwoord van veel jongeren op deze «sfeer» vaak probleemgedrag is, waarvan spijbelen een van de sprekendste vormen is. Zij geven daarmee aan dat ze het spel niet willen meespelen.

Als we een echte oplossing willen vinden zullen we dus niet enkel de leerlingen en hun ouders met de vinger moeten nawijzen. Volgens de onderzoekers staat ook de school ter discussie. Spijbelen is een uiting van een gestoorde relatie tussen de leerling en de school. Bij de oplossing van het probleem moeten dan ook beide polen worden betrokken. ■

Het onderzoek werd uitgevoerd bij meer dan 1300 leerlingen in 108 scholen van het vrij secundair onderwijs. Dat gebeurde door de vrije PMS-centra in opdracht van Caleidoscoop. CSBO, ☎ 02-513 57 08

Het is niet omdat de meeste jongeren zich amuseren als ze spijbelen dat ze spijbelen om zich te amuseren.

Spijbelen: het loopt fout tussen de leerling en de school.

Elke schooldag wandelen meer dan 1,2 miljoen Vlaamse jongeren door

STATISTIEK meer

dan 4000 schoolpoorten.

Dat maakt van ons on-

derwijs het

grootste be-

drijf van Vlaan-

deren, met een

jaarlijks budget

van meer dan

220 miljard. De

definitieve cijfers van het school-

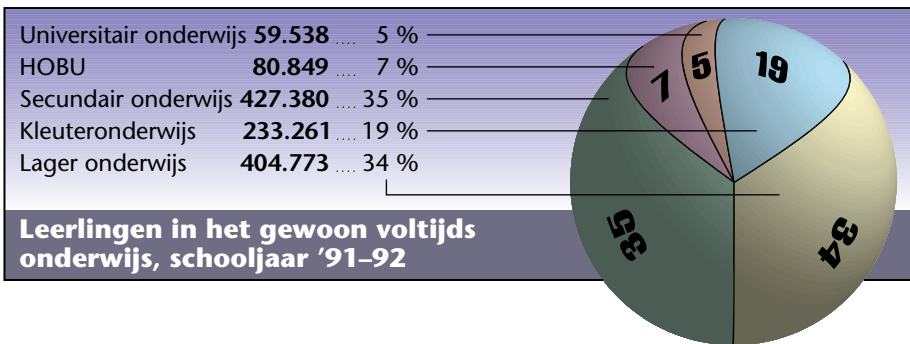
jaar '91-'92 zijn nu bekend. Leer-

lingen en centen of de dingen

waarmee u dagelijks te maken

hebt.

Meer dan een miljoen neuzen geteld

Op 1 februari 1992 telde Vlaanderen precies 1.205.801 leerlingen in het gewoon onderwijs en 35.828 leerlingen in het buitengewoon onderwijs. Het gewoon kleuteronderwijs had 233.261 leerlingen (19 %), het gewoon lager onderwijs 404.773 (34 %), het gewoon secundair onderwijs 427.380 (35 %), het HOBU 80.849 (7 %) en het universitair onderwijs 59.538 (5 %).

Geen babyboom

Het kleuteronderwijs kende op één jaar tijd een spectaculaire aangroei: het departement merkte ineens een toename van 20.774 kleuters. We hoeven echter niet te jubelen over een nieuwe babyboom. Deze toename is immers grotendeels veroorzaakt door de verschuiving van de tellingsdatum van 30 september naar 1 februari. Vergelijkingen met vroeger zijn hier dus heel moeilijk. Op 1 februari tellen we immers véél meer kleuters dan in september.

De andere niveaus kunnen we wel vergelijken met bijvoorbeeld vijf schooljaren vroeger. Dan zien we dat het lager onderwijs in '91-'92 ongeveer 3 % minder leerlingen telt dan in '87-'88. En het secundair telt liefst 5,6 % minder leerlingen. Het hoger onderwijs is daarentegen fel gestegen: 4,7 % in het HOBU en meer dan 13 % in het universitair onderwijs.

Het gewicht van de netten

Het vrij gesubsidieerd onderwijs is en blijft het grootste net: het omvat méér dan 69 % van het Vlaamse onderwijs. Het gemeenschapsonderwijs omvat ongeveer 16 % en het officieel gesubsidieerd onderwijs (provinciaal onderwijs & stedelijk en gemeentelijk onderwijs) bijna 15 %. Gemeenschapsonderwijs en officieel gesubsidieerd onderwijs wegen dus bijna even zwaar, maar

Er zijn minder kinderen dan vijf jaar geleden.

niet overal. In het basisonderwijs is het officieel gesubsidieerd onderwijs duidelijk sterker vertegenwoordigd dan het gemeenschapsonderwijs (20 % tegenover 13 %), in het secundair onderwijs zien we het omgekeerde beeld: 9 % voor het officieel gesubsidieerd onderwijs en 17 % voor het gemeenschapsonderwijs. De grafiek maakt deze verhoudingen zichtbaar.

De verdeling van de leerlingen over de netten blijkt zeer stabiel te zijn. Ook in het schooljaar '87-'88 of vijf schooljaren vroeger kregen we immers al hetzelfde beeld: het vrij gesubsidieerd onderwijs telde toen 69,2 % van de leerlingen, het gemeenschapsonderwijs 16 % en het officieel gesubsidieerd onderwijs 14,8 %. Een identiek beeld dus.

Onevenwichtige vormen

De tweede en derde graad secundair onderwijs telde in totaal 280.491 leerlingen. Hiervan volgden 41 % het algemeen secundair onderwijs, 30 % het technisch secundair onderwijs, 28 % het beroepssecundair onderwijs en 1 % het kunstsecundair onderwijs.

Onderwijsvormen per net				
	G	O	V	A
ASO	40 %	11 %	44 %	41 %
TSO	22 %	40 %	31 %	30 %
BSO	36 %	44 %	24 %	28 %
KSO	2 %	5 %	1 %	1 %

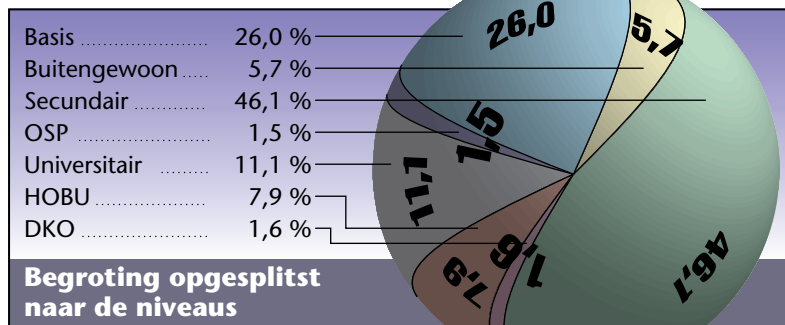
G: Gemeenschapsonderwijs
 O: Officieel gesubsidieerd onderwijs
 V: Vrij gesubsidieerd onderwijs
 A: Alle netten (algemeen gemiddelde)

De boven geschetste verdeling is duidelijk niet dezelfde in de verschillende netten. In het gemeenschapsonderwijs zien we bijvoorbeeld een oververtegenwoordiging van het BSO en een ondervertegenwoordiging van het TSO. In het vrij gesubsidieerd onderwijs zien we dan weer een oververtegenwoordiging van het ASO en een ondervertegenwoordiging van het BSO.

Het officieel gesubsidieerd onderwijs vertoont een heel eigen beeld. Het telt immers slechts 11 % leerlingen in het ASO tegenover 40 % in het TSO, 44 % in het BSO en 5 % in het KSO.

De helft van de Vlaamse centen

In 1992 bedroeg de begroting voor het Vlaamse onderwijs meer dan 220 miljard frank. Dat betekent dat de Vlaamse Gemeenschap zowat 46 % van zijn financiële middelen in ons onderwijs investeert. Die verhouding blijkt trouwens bijna een constante te zijn: sinds 1989 gaat telkens ongeveer 46 % van het «Vlaamse budget» naar het onderwijs. In het diagram ziet u de verdeling van deze centen over de verschillende onderwijsniveaus.

De begroting stijgt niet voor elk niveau in dezelfde mate. Ten opzichte van de begroting 1991 steeg het basisonderwijs met 6,1 %, het buitengewoon onderwijs met 7,8 %, het secundair onderwijs met 7,8 %, het HOBU met 8,5 %, het universitair onderwijs met 6,1 % en het deeltijds kunstonderwijs met 6,7 %. Als enige in het rijtje daalde de begroting voor het onderwijs sociale promotie in 1992 met 0,6 %.

We weten hoeveel leerlingen Vlaanderen telt. We weten hoeveel geld de Vlaamse overheid in ons onderwijs investeert. Dan kunnen we ook berekenen hoeveel een leerling kost in elk onderwijsniveau. Zo kostte op de begroting 1992 een leerling in het basisonderwijs 78.130 fr., in het secundair onderwijs 201.183 fr., in het buitengewoon onderwijs 308.218 fr., in het deeltijds kunstonderwijs 22.768 fr., in het HOBU 178.271 fr., in het universitair onderwijs 430.207 fr. en in het onderwijs voor sociale promotie 17.867 fr.

Ook hier kunnen we weer vergelijken met de begroting 1991. Dan steeg de kost voor een leerling in het basisonderwijs met 6,3 %, in het secundair onderwijs met 9 %, in het buitengewoon onderwijs met 6,3 %, in het HOBU met 7,5 % en in het universitair onderwijs met 4,6 %. De kostprijs per leerling daalde in het deeltijds kunstonderwijs met 2 % en in het onderwijs sociale promotie zelfs met 3,6 %.

Deze en nog veel meer cijfers vindt u in de nieuwe brochure van het Bestuur Statistiek van het Departement Onderwijs. De brochure heet *Statinfo - Statistische Informatiebrochure Onderwijs Schooljaar 1991-92* en is naar elke Vlaamse school gestuurd. Als u ze daar niet kunt vinden, kunt u een extra exemplaar bestellen bij het Bestuur Statistiek - Koningsstraat 138-1000 Brussel - ☎ 02-211 42 11

De Vlaamse Gemeenschap investeert bijna de helft van haar geld in onderwijs.

Zestig procent van de Vlaamse scholen hebben computers in huis, gemiddeld een stuk of tien. Maar slechts in de helft van de gevallen doen leerkrachten daar iets mee voor hun leerlingen. Ook de video-apparatuur wordt bitter weinig gebruikt. Nochtans heeft elke school gemiddeld twee toestellen. Leerkrachten zien er dikwijls de meerwaarde niet

Liever krijgt dan video's en computers

ENQUETE van in en vinden video's en computers tijdverlies. Maar er zijn nog andere redenen waarom de communicatie in de klas anno 1993 nog vooral met krijt gebeurt.

De apparatuur is wel aanwezig maar ze rendert onvoldoende. In veel gevallen zijn de toestellen niet echt operationeel en staan ze niet volledig ter beschikking van de leerkrachten. Dat blijkt uit een onderzoek van het *Centrum voor Onderwijsmedia* waaraan 1800 directies en 11.000 leerkrachten meewerkten.

- In het basisonderwijs hebben 47 procent van de scholen computers (gemiddeld drie per school). Maar die staan in slechts 22 procent van de gevallen ter beschikking van de leerkrachten en hun leerlingen.

- In het secundair onderwijs zijn er veel meer computers maar het probleem is hetzelfde: 83 procent van de scholen hebben de apparatuur (gemiddeld zestien computers per school) maar slechts 45 procent van de leerkrachten zegt dat ze daar ook over kunnen beschikken.

- In het hoger onderwijs ligt de verhouding beter: 82 procent van de instellingen hebben computers en 62 procent van de docenten kunnen ze gebruiken.

Niet in de les

Blijkbaar worden veel computers hoofdzakelijk gebruikt voor de schooladministratie en niet voor de les. In het secundair onderwijs worden ze vaak gemonopoliseerd door enkele vakken. Maar er zijn nog andere redenen. Sommige apparaten zijn gewoon verouderd en niet langer bruikbaar. Bovendien ontbreekt er vaak

een goed uitgerust lokaal waar de apparatuur permanent ter beschikking staat.

Voor video zijn de verschillen minder groot. In het basisonderwijs heeft 83 procent van de scholen video-apparatuur (gemiddeld één toestel), in het secundair 96 procent (gemiddeld drie toestellen) en in het hoger onderwijs 97 procent (gemiddeld vijf toestellen). Die staan ook effectief ter beschikking van de leerkrachten: gemiddeld voor 85 procent. Maar dat betekent nog niet dat ze de video echt in hun lessen gebruiken.

Tijdverlies

Directies en leerkrachten halen uiteenlopende redenen aan waarom computers en video's nog dikwijls buiten de klas blijven. Volgens de directies zijn er maar weinig leerkrachten die echt geïnteresseerd zijn om ze effectief in hun les te gebruiken. De meesten zijn er niet mee vertrouwd en kennen de didactische mogelijkheden en de meerwaarde van de nieuwe media niet. Naast de drempelvrees is er ook nog het overaanbod waardoor niemand nog precies weet wat hij moet kiezen. En dan klampt men zich vast aan wat men al langer kent en vertrouwt: het bord en het krijt.

De leerkrachten zelf verschuilen zich meestal achter tijdsgebrek. Anderen zeggen dat ze die dingen voor hun vak niet nodig hebben en noemen video's en computers tijdverlies waar de leerlingen in hun vrije tijd sowieso al te veel mee bezig zijn. Voor de computers wijzen ze enerzijds op het oncontroleerbare overaanbod en anderzijds op het gebrek aan voor hen geschikte educatieve software. Ook het gebrek aan informatie en begeleiding loopt als een rode draad door hun beklag.

Nieuw aanbod

Het *Departement Onderwijs* wil scholen en leerkrachten helpen om efficiënter met de nieuwe media om te gaan. Het *Centrum voor Onderwijsmedia* is verhuisd. Zij verblijven nu in hetzelfde gebouw als *KLASSE* en de dienst werd gereorga-

niseerd. Zij hebben trouwens ook dit onderzoek uitgevoerd om preciezer op de behoeften te kunnen inspelen. Uit de enquête blijkt dat 73 procent van de leerkrachten (het niveau speelt geen rol) nog nooit gebruikt gemaakt hebben van de diensten van het centrum; 45 procent zeggen dat ook in de toekomst niet te zullen doen. Maar ongeveer de helft van de leerkrachten wil in de toekomst wel van de dienstverlening weten. Als u daar bij bent mag u verder lezen, de rest haakt hier af.

Software: ondersteuning

De bijgewerkte catalogus *Educatieve Software* bevat zo'n zeventig titels van pakketten met een beoordeling. Die beoordeling gaat zowel over de technische kant van de pakketten als over hun bruikbaarheid in de klaspraktijk. Bij de catalogus vindt u een prijslijst met de geldende kostprijs voor schoolaankopen en de tussenkomst van het Departement Onderwijs. Het systematisch verwerven van veralgemeende schoollicenties is financieel niet haalbaar. Dus heeft het departement vanaf vorig schooljaar in een (beperkte) tussenkomst voorzien bij de aankoop van gevalideerde educatieve software. Die tussenkomst bedraagt 25 procent van de individuele schoollicentie. Tijdens het eerste trimester van vorig schooljaar hebben reeds 163 scholen van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Leerkrachten en directies krijgen op eenvoudig verzoek deze catalogus en prijslijst gratis toegestuurd.

Vanaf dit schooljaar zullen in een aantal regionale centra ook multimediale computerconfiguraties ter beschikking staan. Deze centra zijn betrokken bij de uitwerking van projecten rond multimedia en dienen daarnaast ook als informatie- en presentatiecentra voor nieuwe media. Er komt zeker ook een centrum in uw buurt.

Video: gratis kopiëren

Nog heel wat leerkrachten en directies blijken niet op de hoogte te zijn van de mogelijkheid om kopieën van BRTN-schooluitzendingen te bekomen. Dat is dus wel degelijk mogelijk en u hoeft echt geen jaar te wachten om kopieën van het lopend school- en uitzendingsjaar aan te vragen. U kunt van elk programma gratis een kopie krijgen van zodra het op antenne is geweest. De nodige cassettes – en dit geldt trouwens ook voor de schoolradio – kan het Centrum voor Onderwijsmedia ook zelf leveren tegen een uniforme eenheidsprijs (uw aandeel in de kosten) van 300 fr. In het andere geval stuurt u lege cassettes naar het Centrum.

Op dit moment is het Centrum druk bezig met het overschrijven van haar rijke bestand aan 16mm films op videobanden. De films zelf kunt u immers niet meer ontlenen.

Een gratis catalogus met alle beschikbare videofilms krijgt u op eenvoudig verzoek toegestuurd.

Audiovisueel: per vak

Naast de videocatalogus heeft het Centrum voor Onderwijsmedia ook per vakgebied gratis catalogi met het beschikbare audiovisuele materiaal. Naast video zijn er bijvoorbeeld ook nog diareeksen en transparanten over allerlei onderwerpen beschikbaar. Op dit moment zijn er catalogi voor aardrijkskunde, biologie, chemie, klasieke oudheid, geschiedenis, muzikale opvoeding, plastische opvoeding en PMS-werking. Er is ook een aparte catalogus *Basisonderwijs*. Al deze catalogi geven een overzicht van 16mm films op video, videofilms, BRTN-schooluitzendingen en educatieve software die u via het Centrum kunt bekomen. Het volledige media-aanbod is nu ook op diskette verkrijgbaar. ■

De resultaten van het onderzoek werden samen met een folder over het Centrum voor Onderwijsmedia naar alle scholen gestuurd. Bijkomende exemplaren van de enquête, bijkomende folders, catalogi of gewoon meer inlichtingen krijgt u op het Centrum voor Onderwijsmedia – Koningsstraat 138 – 1000 Brussel – ☎02-211 45 58 – fax 02-211 45 52 – Bulletin Board System 02-211 45 54. Het Centrum verblijft dus niet meer aan de Handelskaai.

Meer dan de helft van de leraars mag, kan of wil de computers op school niet gebruiken.

Sommige leerkrachten noemen computers en video's in de klas tijdverlies.

«Met de jeugd van tegenwoordig valt niets meer aan te vangen.» Dat is zowat de teneur van elke kof-fieklets en elk straat-interview

maar soms ook van ernstige uiteenzettingen, oudercontacten of leraars-vergaderingen. Daarbij vergeet men snel dat elke jeugd een produkt is van haar tijd. Daarom onder-zocht de Koning Boude-wijnstichting de recente maatschappelijke veran-deringen en hun effect op de leef- en denkwe-reld van onze jongeren. Bijzonder verhelderend

ONDERZOEK

voor wie elke dag met dat jonge volkje te ma-ken heeft.

«De jeugd van tegenwoordig»

De wereld van de kinderen en jonge mensen op onze schoolbanken verschilt fundamenteel van de wereld die hun ouders en leerkrachten kenden toen ze jong waren. Nochtans hebben de jongeren die wereld niet zelf gemaakt. Zij zijn een produkt van de maatschappij waarin ze leven. Jeugdwerk-specialist Luk Bral onderzocht voor de *Dialogo tussen Samenleving en Onderwijs* van de Koning Boudewijnstichting de belangrijkste recente trends en ontwikkelingen op demografisch, economisch, technologisch, sociaal en cultureel vlak. Bij elke ontwikkeling ging hij het effect ervan na op dat deel van de tijdsbesteding waarover jonge mensen vrijwel zelf volledig mogen beschikken. Daar zijn de effecten het eerst zichtbaar. De veertien belang-rijkste evoluties en hun effect vatten we hiernaast samen. Maar eerst lichten we de verschuivingen op school toe.

School als redplank

Van de school wordt steeds meer geëist en verwacht. Zij moet voor zowat alles instaan en is de laatste redplank geworden voor wat fout loopt in de sa-menleving. Als er zich een maatschap-pelijk probleem aan-dient gaat de eerste verwijtende vinger naar de school. Maar tegelijkertijd valt men voor de oplossing van het probleem ook met-

een op de school terug. Blijkbaar gaat men er toch nog van uit dat de school vrijwel het enige maatschappelijke instituut is dat nog een systemati-sche en rechtstreekse impact heeft op jongeren. LUK BRAL: «Men vergeet daarbij wel dat waarden slechts gedijen in een globaal maatschappelijk klimaat dat voor deze waarden openstaat. De school is maar één factor en die beïnvloedt de jongeren slechts in zeer geringe mate.

Bovendien zien we dat scholen meer en meer zijn geëvolueerd naar *instrumentale instituten* die er vooral op uit zijn een deel van de onderwijs-markt te bezetten. Ook scholen onderhandelen nu als producenten met de ouders als onrecht-streekse consumenten. Die worden opgesplitst in marktsegmenten. Onderwijsutopieën worden ver-vangen door marketingstrategieën. Daardoor ligt de school meer dan ooit buiten de leefwereld van de jongeren. Die beschouwen schoollopen meest-al nog enkel als een noodzakelijk kwaad. Het moet, dus reageer je er best zo utilitaristisch mo-gelijk op. Met zo min mogelijk inspanningen er zoveel mogelijk uithalen, dat is voor hen de kunst!

Nochtans bepaalt de school hun tijdspatroon meer dan ooit. Globaal genomen neemt het aantal *schoolse uren* (inclusief verplaatsingen en huista-ken) toe. Misschien moeten we ons ook eens durven afvragen waar al die uren goed voor zijn. Leren we de jongeren echt alle vaardigheden die nodig zijn? En is de school daar wel het aangewe-zen milieu voor?»

Een verkennende kijk op jeugdcultuur, Brussel 1993. U kunt het onderzoek gratis bestellen bij de Koning Boudewijnstichting - Brederodestraat 21 - 1000 Brussel - ☎ 02-511 18 40

evolutie

► het effect op de jeugd

1. Er zijn **minder jongeren**, de actieve bevolking daalt en de maatschappij vergrijsht.
 - Collectieve voorzieningen voor jongeren (onderwijs, vorming, jeugdwerk) komen meer onder druk, worden duurder of zullen verdwijnen.
 - In het gezin worden jongeren sneller zelfstandig (met eigen tijdsbesteding en consumptie) maar met meer geïndividualiseerde i.p.v. collectief voorziene middelen (zelf verdiend of van de ouders).
2. Jongeren studeren langer en komen **later op de arbeidsmarkt**.
 - Jongeren krijgen een hogere scholingsgraad en meer vrije bestedingstijd maar ze zijn ook langer materieel afhankelijk van de ouders.
3. Meer vrouwen werken **buitenshuis**.
 - Kinderen worden sneller als zelfstandige partners in het gezin gezien maar zijn ook meer op zichzelf aangewezen. Voor jonge kinderen rijst het probleem van de kinderopvang, voor tieners de toenemende «verveeltijd»: rondhangen en tv-kijken.
4. Er ontstaat een **nieuw type werknemer**: flexibel, mobiel, creatief en bereid tot permanente vorming.
 - Jongeren moeten vaardigheden ontwikkelen als soepelheid, mobiliteit en creativiteit. Wie dat thuis of op school niet leert valt uit de boot.
5. Er is een **snelle technologische evolutie** die niet altijd aan kwalitatieve vragen of behoeften beantwoordt.
 - Vrijetijdsgedrag wordt geïndividualiseerd (video, hifi en computerspel i.p.v. bioscoop, concert en gezelschapsspel). Dat wordt gecompenseerd door massaspektakel (megaconcerten, dancings, bioscopen en pretparken).
6. We evolueren naar een **multiculturele** samenleving.
 - Een open en solidaire houding ontwikkelen. Dat leer je op school en in het gezin maar vooral ook via informele kanalen (vrienden, media enz.).
7. De ongelijkheid van **laaggeschoolden** groeit. Zij hebben steeds minder kansen.
 - Laaggeschoolden moeten veel meer sociaal en cultureel geïntegreerd worden. Dat is een zaak van méér dan de school alleen.
8. Er zijn minder financiële en andere mogelijkheden voor de groeiende groep kinderen van **éénverdieners en uit éénoudergezinnen**.
 - Om mee te kunnen, krijgen deze kinderen meer huishoudelijke taken en nemen ze er een studentenjob bij. Ze hebben minder vrije tijd.
9. Het traditionele **gezin** wordt een uitzondering. Iedereen krijgt zijn taak en er is minder tijd voor affectie en waarden.
 - Kinderen moeten vrij vlug «volwassen» zijn. Ouders verwachten dat de school regels bijbrengt en wetten stelt. Van het jeugdwerk wordt nog weinig heil verwacht.
10. De **school** wordt maatschappelijk overbevraagd. Ze wordt meer en meer door management en marketing beheerst.
 - De school wordt een noodzakelijk kwaad, ver van de eigen leefwereld. Je kan er dan ook maar best zoveel mogelijk uithalen met zo min mogelijk inspanning.
11. De **leeftijdsgenoten** worden steeds belangrijker voor een eigen jeugdcultuur die zich uit in steeds wisselende stijlen.
 - Het uitproberen van nieuwe stijlen lukt niet in vaste groepen met strikte afspraken. Sportclubs en verenigingen trekken dus minder volk. Samen «rondhangen» en uitgaan is belangrijker. Het gemis aan geborgenheid en vertrouwen wordt dan opgevangen door surrogaten (o.a. drugs).
12. De **media** (met een overaanbod van Amerikaanse fictie) versterken de gangbare, behoudende socio-culturele normen.
 - Jongeren imiteren de Amerikaanse levensstijl en krijgen een bevestigend, behoudsgezind wereldbeeld. Opvallend is dat zwaar kijkgedrag samengaat met laag sociaal milieu en lage schoolopleiding. Een cumulatief effect.
13. In de arbeidswereld komt er veel meer aandacht voor de **bedrijfscultuur** die de werknemers een specifieke identiteit voorschotelt, met voorzieningen voor educatie, ontspanning, begeleiding enz. Velen bekijken de wereld niet meer vanuit hun dorp maar vanuit hun bedrijf.
 - Niet de werknemer maar zijn hele gezin moet zich bij het bedrijf goed voelen. Kinderopvang, jeugdvakanties, uitwisselingen, taalstages enz. worden door de bedrijven geregeld. Die nieuwe netwerkvormen kunnen weldra klassieke dorps- en parochienetwerken vervangen.
14. De huidige **cultuur** is er vooral op uit «de pijn te vermijden, het plezier te maximaliseren en dit via geld en macht» (de rationeel-utilitaire benadering).
 - De individuele voorkeuren en gevoelens zijn belangrijker dan collectieve waarden en solidariteit. Algemene vorming en culturele traditie zijn niet zo belangrijk. Waarden worden tot belangen gereduceerd. Het kan ook anders. Er zijn vormen van vrijwilligerswerk, engagement, jeugdwerk en oefeningen in democratisch burgerschap. Maar het jeugdwerk buiten de school bereikt slechts vijf procent van de jongerenpopulatie. ■

Het uitproberen van nieuwe stijlen lukt niet in vaste groepen met strikte afspraken.

(advertentie)

(advertentie)

Zoals beloofd ziet KLASSE er na de vakantie (waarschijnlijk net als u) anders en beter uit. De nieuwe KLASSE is niet alleen kleurrijker maar ook veelzijdiger en actueler. Omdat hij bovendien goedkoper is, kunnen we vanaf 1 januari het blad gratis aan alle leerkrachten thuis bezorgen.

Met Open Vizier

DE NIEUWE KLASSE

Na de oproep in vorig nummer stuurde u ons meer dan duizend brieven en kaartjes. Eerlijk gezegd: overrompend enthousiast.

86 % vindt géén zwakke kanten aan KLASSE, wel sterke (degelijke informatie, journalistieke aanpak, knappe vormgeving, gevarieerde onderwerpen, autonome redactie, stevige dossiers, realistische visie, kritisch, objectief, netoverschrijdend, ironisch, probleemgericht, klare taal enz.). «Ik haal er elke maand nieuwe energie uit», «Het geeft me het gevoel dat ik niet alleen sta en dat er interesse voor ons werk bestaat», «Dat is echt een blad dat lééft en met twee voeten in het onderwijs staat.» Als zwakke kanten worden soms genoemd: de «drukke» lay-out als die de leesbaarheid schaadt, het gebrek aan diepgang in korte artikels, te weinig aandacht voor het basisonderwijs en voor de specifieke vakdidactiek.

Naar alle leraars

Ook bij de grote lezersenquête vorig jaar beoordeelde 94 % KLASSE in zijn geheel als goed tot zeer goed (slecht: 0 %, matig: 0 %, behoorlijk: 6 %, goed: 66 %, zeer goed: 28 %). Veel lezers stelden toen voor om het blad aan alle leerkrachten te bezorgen («zeer bruikbare informatie voor iedereen»). Anderen vroegen zich af waarom leerkrachten voor die informatie moesten BETALEN en stelden voor het blad aan iedereen gratis te sturen.

Twee exemplaren per school is inderdaad weinig. Meestal wordt het blad door iemand meegenomen. In grote scholen of scholen met verschillende vestigingsplaatsen is de doorstroming een groot probleem.

Via het wedde-uitreksel konden leerkrachten die het blad nog niet kenden onlangs een proef-exemplaar vragen. Daarop kwamen nog eens meer dan 10.000 aanvragen binnen. Bij het Departement Onderwijs werd dan ook gezocht naar de meest efficiënte en goedkoopste wijze om de doorstroming van het blad te optimaliseren.

Parels voor de zwijnen?

In vorig nummer vroegen we wat u ervan vond als we het blad gratis aan alle leerkrachten thuis zouden bezorgen. Van de duizend reacties vond 93 % dat ronduit een schitterend idee («Moet ik dat niet meer pikken op school», «Eindelijk een echt cadeau van het ministerie», «Dat noem ik nu eens herwaardering» en «Ongelooflijk maar waar?»).

Ook de anderen zeggen dat ze het een uitstekend tijdschrift vinden maar dat ze er best een kleinigheid voor willen betalen («In tijden van

bezuiniging en besparing»). Ze voegen er soms ook aan toe dat een grote groep leerkrachten toch nergens interesse voor heeft en nooit iets zal lezen over onderwijs. Parels voor de zwijnen dus.

Dat willen we niet meteen geloven. Daarom zal iedereen die door het Departement Onderwijs wordt betaald vanaf 1 jan.'94 KLASSE gratis krijgen. Wie dat niet wil (of bijvoorbeeld twee nummers in zijn gezin ontvangt) kan ons dat in januari met een speciale inlegkaart melden. Deze oplossing is meteen de meest efficiënte en goedkoopste omdat we van het bestaande adressenbestand van de weddedienst kunnen uitgaan. Het gaat tenslotte om meer dan 135.000 adressen.

De kostprijs

Het Departement Onderwijs wil met KLASSE op een open en directe manier communiceren met al wie in onderwijs actief is. Dat kan relatief goedkoop. U zult het niet geloven maar door de hoge oplage, een efficiënte aanpak en het nieuwe productieproces kost dit blad (op chloorvrij papier!) minder dan een postzegel.

Bovendien heeft de meerkost van het initiatief geen enkele weerslag op de begroting van het Departement. We zijn immers op zoek gegaan naar andere begrotingsposten binnen de eigen administratie waar nog op kon bespaard worden.

Nieuwe aanpak

Het productieproces is stevig gewijzigd zodat we nu nog sterker op de actualiteit kunnen inspelen. Daarom zijn ook de oude rubrieken vervangen door een meer soepele structuur.

VIZIER en de INFOLIJN blijven; de service-rubriek IDEE wordt uitgebreid tot een heus katern midden in het blad; wetenschappelijk onderzoek, overheidsinformatie en concrete activiteiten van scholen en leerkrachten krijgen bijzondere aandacht. Er komen ook twee nieuwe vaste pagina's: het actuele JOURNAAL (p. 14) en het pedagogisch-didactische SIGNALEN (p.23). Het aantal bladzijden publiciteit blijft beperkt. De dialoog met de lezer wordt nog opgevoerd. KLASSE houdt ook in de toekomst de vinger aan de pols van alles wat leeft in onderwijs. U kent het adres. ■

COMMUNICATIE

Er gaat twee keer een driedubbele dikke Van Dale weg naar de lezers die aan de enquêtes meewerkten: Marijke Tavernier uit Dendermonde en Paulette Reeckmans uit Geel.

Afgiftekantoor Brussel X - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TIJDSCHRIFT

verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

U.V.

klasse

DAGELIJKSE KOST

In de Vlaamse Gemeenschap staan zo'n 120.000 leerkrachten klaar voor meer dan 1,2 miljoen leerlingen. Niet alleen op 1 september maar elke dag opnieuw.

